

ŞEHZÂDE KORKUD'UN HADİSÇİLİĞİ (VESİLETÜ'L-AHBÂB Bİ-ÎCÂZ ADLI ESERİ ÖZELİNDE) (*)

(Araştırma Makalesi)

Mehmet DİLEK (**)

Öz

Osmanlı padişahlarından II. Bâyezid'in oğlu Şehzâde Korkud, idareci olmanın yanında kitap yazmış olmasıyla ilmî bir kişiliğe de sahiptir. Dedesi Fatih Sultan Mehmed'in nezaretinde saraydaki hocalardan iyi bir eğitim almış, Arapça ve Farsça öğrenmiş, gençliğinden itibaren ilim ve sanat çalışmalarına yönelmiştir. Biyografisini anlatan kitaplarda hakkında bir âlim tarafından Antalya'da kendisiyle görüştüğünü ve onu "hadiste imâm, usûl, esmâu'r-ricâl ve tarih ilimlerinde bir derya" olarak bulduğu şeklindeki övgü dolu bir bilgiye rastlamaktayız. Bu sözün tahkiki için şehzâdenin yazdığı kitaplara baktığımızda hadîs ve ilimleriyle yoğun bir şekilde ilgilenen bir kişi olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. Zengin bir kütüphanesinin olduğu ve orada hadîs ilimlerine ait pek çok kitabın bulunduğunu bizzat kendi ifadelerinden öğrenmekteyiz. Ayrıntılı bir şekilde ele alıp incelediğimiz Vesiletü'l-ahbâb adlı eserinde 130 tane rivayete, hadîsçilerin metoduyla yer verdiğini görmekteyiz. Diğer Osmanlı şehzâdeleri, bulunduğu muhit ve üstlendiği idari görevlerle birlikte düşünüldüğünde şehzâde hakkındaki bu değerlendirmenin yabana atılır bir ifade olmadığını söyleyebiliriz. Biz sadece bir kitabını incelemiş bulunmaktayız. Bütün kitapları incelendiğinde Şehzâde Korkud'la ilgili söz konusu değerlendirme daha belirgin ortaya konulabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hadîs, Hadîs İlimleri, İmâm, Şehzâde Korkud.

*) Bu makale 13-14 Aralık 2019 Antalya'da gerçekleştirilen Uluslararası Şehzâde Korkut Sempozyumu'nda "Şehzâde Korkud'un Hadîste İmâm Olmasının İmkânı Üzerine" adıyla kısmen tebliğ olarak sunulmuş, ne özet ne de tam metin olarak herhangi bir yerde yayınlanmamış olup, birçok bilgi ve araştırmalarla muhtevası genişletilerek "Şehzâde Korkud'un Hadîsçiliği -Vesiletü'l-ahbâb bi-îcâz adlı eseri özelinde-" adıyla makale formatına dönüştürülmüştür.

***) Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Hadis Ana Bilim Dalı, (e-posta: mdilek25@hotmail.com)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4900-1744>

The Hadithism of Şehzâde Korkud
(In Particular, His Work Called Wasilat al-Ahbab Bii'jaz)

Abstract

One of the Ottoman Sultans, son of the 2nd. Bayezid, Prince Korkud, beside being administrative officer, he has written a lot of works. Under the supervision of his grand father Fatih Sultan Mehmed, he has received a good education from the teachers in the palace. He has learnt arabic and persian, since he was a youngster, he has focused on arts and science studies. The books telling about his biography said that an expert met with him in Antalya and found him as an 'Imam in hadith', "usul" , " esmau-rijal "and that he is an "ocean" in the sciences of history. We come across a laudible piece of information. To make these words verified, and when we look at the books that Prince (Şehzade) wrote, we can see clearly that this person is deeply interested in hadith and sciences. He had a rich library in which there are many books related to science and hadith. In his work called (Wasilat al-ahbâb), which we have examined in detail, we can see that there are 130 'RIWAYA' using the methods of muhaddith. The other ottoman princes when considered together with their surroundings and the administrative duties they assumed, we can say that the evaluation of Ottoman princes is not a dismissive expression. We have only reviewed the books. Once all his books were examined, the evaluation related to şehzade Korkud could have been put forward more clearly.

Keywords: Hadith, Ulûm al-hadith, Imam, Prince Korkud.

Giriş

Bu makalede Osmanlı şehzâdelerinden biri olan ve âlim kimliği ile tanınan Ebu'l-Hayr Muhammed Korkud hakkında, Muhammed b. Bedreddin el-Vefâî'nin, "hadiste imâm, usûl, esmâu'r-ricâl ve tarih ilimlerinde bir derya" olduğunu ifade eden sözünün tahkiki yapılacaktır. Bu övgü dolu ifadeleri sarf eden kişi, Vezir Kasım Paşa medresesinde müderrislik yapmış kendini ilme adanmış, çeşitli ilim dallarında kitap yazan ve bilgisi olan birisi olarak tanıtılmaktadır. Bu yüzden söz konusu ifadenin kayda değer olduğu anlaşılacaktır. Bu ifadenin tahkiki için şehzâdenin yazmış olduğu kitapların hadîs açısından incelenmesi gerekmektedir. Burada bir kitabından hareketle şehzâdenin hadisçiliği, hadis ilimleri ile ilişkisi ele alınmaya çalışılacaktır.

1. Ebu'l-Hayr Muhammed Korkud'un Hayatı, İlmî Kişiliği ve Eserleri

1.1. Şehzâde Korkud'un Hayatı

Ebu'l-Hayr Muhammed Korkud¹, 872 (1467) veya 874 (1469) -919 (1513) yılları arasında yaşamış bir Osmanlı şehzâdesidir. Amasya'da dünyaya gelmiştir. Korkud, Os-

1) Şehzâde Korkud, *Kitâbu halli'l-işkâli'l-efkâr fi hilli emvâli'l-küffâr* adlı eserinin baş tarafında kendi el yazısı ile yazmış olduğu bir kayıta adını Ebu'l-Hayr Muhammed Korkud el-Osmânî b. Bâyezid

manlı padişahlarından II. Bayezid'in oğlu, Fatih Sultan Mehmed'in torunu, Yavuz Sultan Selim'in de abisidir. 1483-1502 yılları arasında Manisa Sancak Beyliğinde bulunmuş oradan da Antalya'ya gönderilmiştir. Burada kendisine, ilave bazı sancaklar tahsis edildiyse de Şehzâde Korkud, Manisa sancağına tekrar dönmeyi talep etmiştir. Bu isteği kabul edilmeyince Teke-ili Sancak Beyliği görevini bırakıp Antalya kalesinde âdetâ inzivaya çekilmiştir.² Böyle bir hareketi, ilimle iştiğal etmek için tercih ettiğini belirten Şehzâde Korkud, Antalya'da bulunduğu esnada hacca gitmek istediğini belirterek babasından izin talep etmiştir. Teamüllere aykırı olduğu için bu talebi kabul görmeyince yanına pek çok kişiyi de alarak izinsiz olarak Mısır'a gitmiştir. Mısır'da 14 ay gibi bir süre kalıp çok istemesine rağmen hacca gidememiş ve 1510 tarihinde tekrar Antalya'ya dönmek zorunda kalmıştır. Antalya'nın havasının kendisine iyi gelmediğini ifade ederek 1511 tarihinde Manisa'ya tekrar gitmiştir. Çeşitli sebeplerden dolayı kendisine Manisa Saruhan sancak beyliği verilmiştir. Manisa'da iken kardeşi Şehzâde Selim padişah olmuş, Korkud ise artık saltanat için tehlikeli sayılmaya başlanmıştır. Her ne kadar böyle bir niyetinin olmadığını bildirse de kendisinden şüphelenilmiştir. Kardeşinin, üzerine 10.000 kişilik orduyla geldiğini duyunca Manisa'dan gizlice kaçıp Mısır'a gitmek için Teke-ili yöresine doğru yola çıkmış, ancak İstanos'da (Korkut-ili) bir mağarada yakalanmış ve Bursa'ya götürülürken Eğrigöz (Emet) kasabası yakınında 1513 Kapıcıbaşı Sinan Ağa tarafından boğularak öldürülmüştür.³

1.2. Şehzâde Korkud'un Hocaları ve İlmi Şahsiyeti

Özellikle Hadîs ilminde herhangi bir şahsın biyografisi anlatılırken onun eğitiminden, hocalarından hatta talebelerinden söz edilmesi önem arz etmektedir. Bu anlamda Şehzâde Korkud'a baktığımızda onun küçük yaşta dedesi Fatih Sultan Mehmed tarafından İstanbul'a getirildiğini ve sarayda dedesinin nezaretinde iyi bir eğitim gördüğünü öğrenmekteyiz. Arapça ve Farsça öğrenmiş, gençliğinden itibaren ilim ve sanat çalışmalarına yönelmiştir.⁴ Bu bilgilere göre eğitimini Sultan Fatih'in sarayındaki ders veren hocalardan almış olmaktadır.

Şehzade Korkud'un ders aldığı hocaları araştırdığımızda özel olarak eğitiminde görevlendirilen bir hocanın bulunduğunu öğrenmekteyiz. O da *Mevlâ Seyyid İbrahim*'dir. Taşkoprizâde Ahmed Efendi (ö.968/1561), Osmanlı ulemâ ve meşâyihine dair yazmış

b. Mehmed b. Murâd b. Bâyezid b. Murâd b. Orhan b. Osman olarak yazmıştır. Dolayısıyla künyesinin Ebu'l-Hayr olduğunu ifade edebiliriz. Bkz. Şehzâde Korkud, *Kitabu halli işkâli'l-efkâr fî hilli emvâli'l-küffâr*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya/1142.

2) Emecen, Feridun, "Korkut, Şehzâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, Ankara, TDV Yay., 2002, C. XXVI, s. 205-207.

3) Emecen, "Korkut, Şehzâde", *DİA*, C. XXVI, s. 205.

4) Uzunçarşılı, İsmail Hakki, "II. Bâyezidin Oğullarından Sultan Korkut", *TTK Belleten*, Sayı: 120, Yıl: 1996, C. XXX, s. 589.

olduğu eş-Şekâiki'n-nu'mâniyye fî ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye adlı biyografik eserinde ilmiyle âmil, faziletli, kâmil ve şerefli nesep sahibi Mevlâ Seyyid İbrahim'in önce Karanmanlı vezîr Mehmed Paşa tarafından, oğlunun ta'lim ve terbiyesi için ta'yin olduğunu daha sonra da Fâtih Sultan Mehmed Hân zamanında Sultan Bâyezîd'in oğlu Şehzâde Korkud'un hocalığına me'mûr edildiğini kaydetmiştir.⁵ Şehzade Korkud'un yetişmesinde önemli bir yere sahip olan Mevlâ Seyyid İbrahim, ilmî bir çevrede yetişmiştir. Babası da âlim ve faziletli bir kişidir. Kardeşleri Hüseyin ve Abdâh efendiler de Amasya'da Bâyezîd Medresesi'nde müderrislik görevinde bulunmuşlardır. Hatta Abdâh Efendi II. Bâyezîd'e hocalık da yapmıştır.⁶

Şehzade Korkud'un hem arkadaşlarından hem de hocalarından sayılabilecek biri de Bursalı *Mevlânâ Ğazâlî*'dir. Şehzade Korkud'un aynı zamanda lalasıdır.⁷ Hacı Halife (1067/1657), onun hakkında şu bilgilere yer vermiştir: "Âlim ve fâzıl bir kişi Mehmed b. Durmuş el-Ğazâlî, Deli Birader diye meşhur olup Mekke'de 942/1535 senesinde vefat etmiştir."⁸ Mevlânâ Ğazâlî, Osmanlı âlimlerinden olan Muhyiddin Acemî'den (880/1475) ders almıştır. Bazı medreselerde müderrislik yapmıştır.⁹ *Dâfiu'l-ğumûm* adlı hezeliyâtla¹⁰

- 5) Taşköprizâde İsmâuddîn Ebu'l-Hayr Ahmed, *eş-Şekâiki'n-nu'mâniyye fî ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye*, Dârü'l-kütübî'l-arabî, Beyrut, trs. s. 186.
- 6) II. Bayezid Amasya'da görevli iken Mevlâ Seyyid İbrahim'in babasını kendi babası gibi götür devamlı yanına uğrar ve hayır duasını alırdı. Seyyid İbrahim, ilk tahsilini babasından yapmış sonra da ilim öğrenmek maksadıyla Bursa'ya gitmiştir. Orada; Şeyh Sinânüddîn, Hasen Samsûnî ve Hocazâde gibi meşhûr âlimlerin derslerinde ilim öğrenip yetişmiştir. Zamanın âlimlerinden olmuş Merzifon, Karahisar ve İstanbul'da müderrislik yaptıktan sonra, Amasya'da Sultan Bâyezîd Medresesi'ne müderris olmuştur. Amasya kadılığına tayin edilmiş ve Sultan Bâyezîd Hân'ın saltanatının son zamanlarında emekli olmuştur. Geniş bilgi için bk. Abdi-Zâde, Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, İstanbul, 1927), C.III, s. 232-242; Taşköprizâde, *Şekâik*, s. 186.
- 7) Bir şehzâdenin eğitimi anlatılırken elbette ki onların eğitiminden sorumlu lalaları da unutmamak gerekir. Lalalar, Osmanlı şehzâdelerinin sancağa çıkışları ve buldukları bölgede idarecilik (sancak beyliği) yapmaları sebebiyle sadece onların eğitiminden değil aynı zamanda mahallî idareden de sorumlu bir vasıf kazanmıştır. Taşra yönetiminde şehzâdenin maiyetinde bulunan görevlilerin başı ve en önde geleni laladır. Lalalar çok defa Enderun'dan yetişmiş, tecrübeli, güvenilir şahıslar arasından titizlikle seçilir ve merkezdten tayin edilirdi. Bk. Baykara, Tuncer, "Lala", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul, 2003, C. XXVII, s.70.
- 8) Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-zunûn an esâmî'l-kütüb ve'l-fünûn*, Mektebetü'l-müsennâ, Bağdat, 1941, C. I, s. 478.
- 9) Deli Birâder sırasıyla, Sivrihisar, Akşehir, Ağros ve Kapiağası Hüseyin Ağa Medreselerinde müderrislik yapmıştır. Bk. Kınalızâde, vr. 251 a-b; Âşık Çelebi, vr. 292 a.; Gözitok, Mehmet Akif, "*Deli Birâder Gazâlî ve Miiftâhu'l-Hidâye İsimli Eseri*", *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 52, Erzurum, 2014, s. 105-139.
- 10) *Hezeliyât*: Arapça "hezl" kelimesinin çoğuludur. Şaka, alay, latife, kaba mizah ve hezeyan anlamında bir terimdir. Şaka, alay ve latife kasdıyla söylenen veya yazılan şeylerle ciddi bir eserin, aynı formda fakat mîzâhî şekilde yazılmış benzeri de "hezl" in tanımını içine girmektedir. Mizahla karışık alaycı sözlerle; "hezl âmîz", "hezel" söyleyen, şakacı kimselere; "hezl-gü" ve hezel tarzında yazılmış alaycı eserlere "hezeliyât" denir. Daha geniş bilgi için bk. Erboğa, Halit, "Hezl", <https://samil.ihya.org/ansiklopedi/hezl.html> (erişim tarihi: 08.02.2022).

dolu bir eseri vardır.¹¹ Bu eseri dışında Cerr-nâme, Elif-nâme, Kapluca-nâme, *Miftâhu'l-Hidâye* isimli manzumeleri mevcuttur.¹² Osmanlı şâiri ve tezkire müellifi Sehî Bey de (ö. 955/1548) onun hakkında şu ifadeler yer vermiştir: “*Delî Birâder dimekle anılır. Divâne-reng ve mütelevvin eblehrek kişidir. Ulumu tertîb üzre görmüş merhum Sultan Korkud müellefâtına mukâbelecî olmuştur.*”¹³ Bursalı olan Deli Birader,¹⁴ Şehzâde Korkud’un yakın arkadaşı Piyâle Bey vasıtasıyla tanışmış ve onun dostu olmuştur. Bu dostluk öylesine ilerlemiştir ki Şehzâde Korkud, onu yanından hiç ayırmamış ve kendisini adeta bir gölge gibi takip eden Deli Birâderi, Mısır’a gidişinde dahi maiyeti arasında götürmüştür.¹⁵

Şehzade Korkud’un etkilendiği hocalardan biri de izinsiz olarak Mısır’a gidişinden dolayı babasının kendisini affetmesi için yazmış olduğu *Vesiletü'l-ahbâb* adlı eserini II. Bâyezid’e götürmesi için görevlendirdiği Ezher’in hocalarından *Şeyh Abdüsselâm*’dır. Korkud, eserin içerisinde Şeyh Abdüsselâm’ın ismini birkaç yerde zikreder.¹⁶ Yazılardan anlaşıldığına göre Şehzâde Korkud’un ilmî, politik ve diplomatik aktivitelerinde önemli bir yere sahiptir. Şehzade tarafından olağanüstü bir âlim olarak tanımlanan Abdüsselâm b. Muhammed el-Ensârî, onun nüshasını yazan hatta *Da’vetü nefsi’t-tâliha* adlı eserinin gölge yazarı gibidir.¹⁷

Şehzâde Korkud’un aynı zamanda iyi bir hattât¹⁸ ve mûsikişinâs¹⁹ olduğu da kaynaklarda belirtilmektedir. Musîkîde başta gelen üstadlardan olduğunu belirten İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1888-1977), onun İslam Hukuku ve Fıkıhta da zamanın İslam âlimlerinin en yüksekleri arasında yer aldığını, daima ilmî tettebbuât ile meşgul diğer devlet işlerini maiyetindeki ilgililere bıraktığını da kaydetmiştir.²⁰ Dönemin âlimlerinden Müeyyedzâde

11) Kâtip Çelebi, *Keşfü’z-zunûn*, C. I, s. 478.

12) Gözitok, “*Delî Birâder Gazâlî ve Miftâhu'l-Hidâye İsimli Eseri*”, s.109.

13) Sehî Beg, *Heşt Bihîşt*, Haz., Halûk İpekten, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey, Ankara, 2017, s. 109.

14) Deli Birader-Şehzâde Korkud ilişkisi için bk. Turgut, Ali Kürşat, “*XVI. Yüzyıl Osmanlı Düşüncesinde Farklı Bir Müderris Tipi: Deli Birader (Bursalı Gazzâlî) ve Şehzâde İlişkisi*”, *Şehzâde Korkut Kitabı, TDV Antalya Şubesi*, Ankara, 2020, s. 41-53.

15) Gözitok, Mehmet Akif, “*Delî Birâder Gazâlî ve Miftâhu'l-Hidâye İsimli Eseri*”, s.105-139.

16) Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, 26a, 104a, 120a.

17) al-Tikriti, Nabil, *The Hajj as Justifiable Self-Exile: Şehzade Korkud's Waslat al-a.(h)bâb* (915–916/1509–1510), *Al-Masaq*, Vol. 17, No. 1, March 2005. s. 128.

18) Şeyh Hamdullah’tan bizzat aklâm-ı sitte denilen nesih, sülüs, tevkî, rika’, muhakkak ve reyhânî yazı dallarında meşk ederek mezun olmuştur. Bk. Subaşı, M. Hüsrev, “*Hattat Osmanlı Padişahları*”, *Osmanlı, XI*, Ankara, 1999, s. 53-54.

19) Mûsikî ile besteler yapacak derecede meşguliyeti söz konusudur. Aynı zamanda sesi de güzel olan her türlü sazı çalabildiği ve bir de müzik aleti icat ettiği belirtilmektedir. Öztuna, Yılmaz, *Türk Mûsikisi Ansiklopedisi- I*, İstanbul, 2002, s. 50-51.

20) Uzunçarşılı, “*II. Bâyezidin Oğullarından Sultan Korkut*”, XXX, 545; Kazan, Hilâl, XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı Sarayının Sanatı Himayesi, (doktora tezi/doctoral dissertation), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007. s. 127-130.

Abdurrahman Efendi (922/1516), kelam ilminin müşkillerine dair yazmış olduğu bir eseri mütalaa etmesi için ona göndermiş, kitabı okuduktan sonra ona takdirlerini bildirmiştir.²¹

Şehzade Korkud'un ilmî şahsiyetini anlatırken Osmanlı şehzadelerin eğitiminde önemli bir rol üstlenen kimseler olan lalaları da unutmamak gerekir.²²

1.3. Şehzâde Korkud'un Eserleri

Şiirlerinden oluşan bir divanı ve dört tane eseri vardır. Eserlerini Arapça olarak kaleme almıştır. Osmanlı hanedanı içerisinde divan dışında kitap yazan belki de tek kişidir. *Meşâiru's-şuarâ* adlı Divanında Âşık Çelebi (979/1572), mukabelecesi²³ olan Bursalı Deli Birader lakaplı Mevlanâ Gazzâlî'yi anlatırken Şehzâde Korkud'a atfen şu ifadeler yer vermiştir: "...ol asrun şehzâ-delerinden Sultan Korkud bin Sultan Bâyezid ki Rum şehzâ-delerinden ulûm-u maarife andan tevaggul etmiş ve tekmil-i fazl u irfâna ehliyle musâhabetle tevessül etmiş şeh-zâde yoktur."²⁴ Bu ifadelerle, Korkud'un şehzâdeler için de ilimle temayüz etmiş yönüne vurgu yapmaktadır.

Şehzâde Korkud'un eserleri şunlardır:

1. *Kitâb bi-halli işkâli'l-efkâr fi hilli emvâli'l-küffâr*: Savaş hukuku ile ilgili bir eserdir. Yazması Süleymaniye kütüphanesinde bulunmaktadır.

2. *Vesiletü'l-ahbâb alâ vechi'l-îcâz*: İleride daha fazla üzerinde duracağımız bu eser, haccın fazileti, ana babaya iyilik, babanın oğluna iyilik dilemesi gibi konulara yer vermekte ve çoğunlukla hadîslerden oluşmaktadır. Yazması Süleymaniye kütüphanesinde bulunmaktadır.

3. *Da'vetü'n-nefsi't-tâliha ile'l-a'mâli's-sâliha: Kitâbü Harîmî fi't-taşavvuf* adıyla da bilinir. Şehzâde Korkud, inzivaya çekildiği bir zamanda tefsir, hadîs ve fıkha ait pek çok kitabı okur ve bu eseri yazar. Eser de şiirler de bulunmaktadır. Yazması Süleymaniye kütüphanesinde bulunmaktadır.

21) Taşköprizâde, *Şekâik*, s. 179.

22) Şehzade Korkud'un lalaları arasında İskender Bey, Sarı Ahmed Bey, Sinan Bey gibi isimler bulunmaktadır. Bk. Uzunçarşılı, "*II. Bâyezidin Oğullarından Sultan Korkut*", s. 557; Emecen, "*Korkut, Şehzâde*", s. 205.

23) Mukabele sözlükte "iki şeyi birbiriyle karşılaştırmak" anlamına gelmektedir. Bu kavram Kur'an ile kullanıldığı gibi diğer ilimler için de kullanılmaktadır. Mukabele geniş anlamda nüshanın veya nüshaların karşılaştırılması, gözden geçirilmesi ve tashih edilmesi şeklinde değerlendirilebilir. Yani Deli Birader Şehzade Korkud'un yazmış olduğu eserlerini kontrol eden ve yeri geldiğinde tashih eden bir kişidir. Geniş bilgi için bkz. Şahyar, Atallah, "*Mukabele*", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, TDV. Yayınları, İstanbul, 2006, C. XXXI, 101; Turgut, Ali Kürşat, "*XVI. Yüzyıl Osmanlı Düşüncesinde Farklı Bir Müderris Tipi: Deli Birader (Bursalı Gazzâlî) ve Şehzâde İlişkisi*", s. 47-48.

24) es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi, *Meşâirü's-şuarâ*, Haz. Filiz Kılıç, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2018. s. 691.

4. *Şerhu elfâzi'l-küfr*: Bu kitap *Hâfızü'l-insân an lafzi'l-îmân* adıyla da bilinmektedir. İtikad ile ilgili bir eser olup yazması Süleymaniye kütüphanesinde bulunmaktadır.²⁵

Bu eserleri dışında Korkud'un devrin kaynaklarına göre bir de "mükemmel" divanı vardır. Günümüzde mevcut olan divanı daha çok ona ait manzumelerin Ali Emîrî Efendi tarafından bir araya getirilmesiyle ortaya çıkmıştır (Millet Ktp., nr. 1040).²⁶

2. Şehzade Korkud'un «Hadîste İmam» Olması

Bir şahsın hal tercemesi anlatılırken onun hakkında diğer âlimler tarafından yapılan değerlendirmelere de yer verilir. Bu da ilgili şahsın ilmî şahsiyetinin daha net ortaya konulması açısından önemlidir. Bu cümleden olarak Şehzâde Korkud hakkında Kâtip Çelebi (1067/1657), onunla görüşen Muhammed b. Bedreddin el-Vefâî (940/1534) isimli bir âlimin *Hazînetü'l-fedâil* isimli eserinden şöyle bir alıntı yapar:

لاقيته بأنطاليا سنة 912 فوجدته إمامًا في علم الحديث وبحرًا في الأصول وعلم أسماء الرجال والتاريخ، وله فضائل جمّة –

"Korkud ile 912 senesinde Antalya'da görüştim. Kendisini hadîste imâm, usûl, esmâu'r-ricâl ve tarih ilimlerinde bir derya buldum. Onun daha birçok faziletleri vardır."²⁷

Kâtip Çelebi, Şehzâde hakkında bu övgü dolu sözleri sarf eden kişinin, Vezir Kasım Paşa medresesinde müderrislik yapmış, kendini ilme adanmış, çeşitli ilim dallarında kitap yazan ve bilgisi olan birisi olarak tanıtmaktadır.²⁸ Dolayısıyla onun bu ifadeleri dikkate alınması gereken önemli bir ayrıntıdır.

Şehzâde Korkud'un fıkıh, hadîs ve usûl-i hadîste mütehasıs olduğunu ifade eden İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1888-1977), Manisa ve Antalya sancaklarında bulunduğu za-

25) Şehzâde Korkud'un eserleri hakkında geniş bilgi için bk. Teber, Ömer Faruk, "Şehzâde Korkud'un İlmî Şahsiyeti ve Sultan Bayezid Hân'ın Validesi Mükerrerme Hatun Vakfına Ait Bir Vakfiye", *Şehzâde Korkud Kitabı*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2020, s. 167-180.

26) Emecen, "Korkud, Şehzâde", s. 205. Ayrıca *Fetâvâ-yı Korkudiyye* adlı bir eserin sahibi olduğu da belirtilir. *Şerh-i Mevâkıf-ı Cürcânî*'nin kenarına birçok konuda düştüğü notları ise bizzat gördüğünü Kınalızâde ifade eder (*Tezkire*, 1/109). Nitekim Cürcânî'nin İbn Sînâ'ya ait *el-Kaşidetü'l-'ayniyyetü'r-rûhiyye* adlı eserine yazdığı şerhin kenarına Harîmî mahlaslı biri tarafından bazı notlar düştüğü, yine aynı mahlasla bununla ilgili Cevâb-ı Sûfî ez-berây-ı Suâl-i Hekim ez-çi Sebeb-i Nâtıka Âmede Est başlığı altında Türkçe şiirler kaleme alındığı dikkati çeker (Nuruosmaniye Ktp., nr. 4024, vr. 40b-54a). Burada Korkud adı geçmemekle birlikte Harîmî mahlasından yola çıkılarak bu çalışmalar Şehzade Korkud'a atfedilmiş, onun 1479'da ilk gençlik yıllarında bunlarla icâzetnâme aldığı ileri sürülmüştür. (al-Tikriti, *The Hajj as Justifiable Self-Exile: Şehzade Korkud's*, s. 674.

27) Kâtip Çelebi, *Süllemü'l-vusûl ilâ tabakâti'l-fuhûl*, Thk: Mahmud Abdulkadir Arnavut, IRCICA, İstanbul, 2010, C. III, 31.

28) Kâtip Çelebi, *Süllemü'l-vusûl*, C. III, 263.

manlar yazın yaylaya çıktığında bile kitaplarını deve ve katırlarla taşıtarak tettebbûda bulunmayı âdet edindiğini belirtir.²⁹ Feridun Bey'in *Münşeâtı selâtin* adlı eserinde Şehzade Korkud'un kardeşi Sultan Selim'e yazdığı bir mektupta da yine kitaplarından söz etmekte ve bunları Manisa kalesine koyduğunu ifade etmektedir.³⁰ Bu kitaplar, Sultan Selim tarafından İstanbul'a getirilmiştir.³¹

Öte yandan "Hadîste İmam" olma rütbesi bir şehzâde için oldukça ilgi çekicidir. Osmanlı şehzâde ve sultanlarını daha çok divanları ile bilmekteyiz. İçlerinde çeşitli ilim dallarına dair kitap yazan oldukça azdır. Özellikle de ayrı bir gayret, ilgi ve çaba isteyen hadîs ilimleri ile uğraşmak neredeyse hiç rastlamadığımız bir durumdur. Dolayısıyla Nureddin el-Vefâî'nin bu sözünün tahkike ihtiyacı olduğu açıktır. "Hadîste imam" tabiri hadîs ilminde üstâd-ı kâmil mertebesinde bulunan zatlar için kullanılmıştır. Aynı zamanda hâkim, hüccet, hâfız ıstılahlarının müradifi olan muhaddis anlamında kullanılmıştır.³² Bu ifadelerden imam kelimesi hadîs ilminde derecesi yüksek olan âlimler için kullanılan bir ıstılah olduğu anlaşılmaktadır.

Âlim kimliği ile karşımıza çıkan şehzâdenin bizzat kendisi şahsî kütüphanesinde topladığı kitapların konularına göre bir dökümünü yapmıştır. Bu bilgilere göre hadîs ve ilimlerine dair yaklaşık olarak 65 tane kitabının olduğu anlaşılmaktadır. Kütüphanesinde içlerinde Zeylaî'nin (ö.762/1360) *Nasbu'r-râye*'sinin de bulunduğu, 36 hadîs kitabının var olduğunu belirtir. Peşinden *Nasbu'r-râye*'nin nasıl bir kitap olduğunu açıklar ki bu onun, kitaplarını sadece kütüphanesinde bulunduran biri olmayıp aynı zamanda sıklıkla kullandığını da göstermektedir. Nitekim bunu kitaplarındaki verdiği bilgilerden ve yaptığı atıflardan anlamaktayız. *Nasbu'r-râye* için şu ifadeleri kullanır: "*Cemâlüddin Zeylaî kitabında, Hidâye'de bulunan hadîslerin durumlarına değinmiştir. Sonra diğer mezheplerin delil olarak kullandığı hadîsleri vermiş, delil olup olmadığına dair açıklamalar yapmıştır.*"³³ Bu açıklamaların hemen ardından önemli bir usûl kaidesini aktarmıştır: "*Her 'Hz. Peygamber şöyle buyurdu' denilen hadîsle ihticâc edilemez. Delil olması uygun olan hadîsler sahîh ve hasen olanlardır. Hadîslerin hangisinin sahîh hangisinin hasen olması konusunda ihtilafın varlığı bilinmekle birlikte bu böyledir.*"³⁴

Nasbu'r-râye'den sonra Siracüddin İbnu'l-Mülakkin'in (ö. 804/1401) *Tahrîcu ehâdisi'r-Râfî* adlı eserini sayar. Hakkında herhangi bir bilgi vermez. Ancak İbnu'l-Mülakkin'in Şâfî fakîhi, muhaddis ve biyografi yazarı olduğunu bilmekteyiz. Bu eser, Abdülkerîm b. Muhammed er-Râfî'nin İmam Gazzâlî'ye ait *el-Vecîz'e* yazdığı *Fethu'l-azîz (eş-Şerhu'l-kebîr)* adlı şerhteki hadîslerin tahrîcine dairdir.

29) Uzunçarşılı, "II. Bâyezid'in Oğullarından Sultan Korkud", s. 200.

30) Feridun Ahmed Bey, *Münşeâtü's-selâtin*, İstanbul, By., 1274), C. I, 373.

31) Emecen, "Korkut, Şehzâde", s. 205.

32) Aydınlı, Abdullah, *Hadîs İstılahları Sözlüğü*, Timaş Yay., İstanbul, 1987, s. 75.

33) Korkud, *Da'vetü'n-nefsi'r-tâliha*, s. 201a-202a.

34) Korkud, *Da'vetü'n-nefsi'r-tâliha*, s. 201a-202a.

Şehzâde Korkud, kendi kütüphanesinde 11 tane hadîs şerh kitabının da olduğunu belirtmiştir. Ancak herhangi bir kitap ismi vermez. Eserlerine baktığımızda bunların hangileri olduğunu öğrenmekteyiz.³⁵

Hadîs ilimlerinden İlelü'l-hadîs konusunda iki kitap sayar; *İlelü't-Tirmizî ve İlelü Ebi Hâtim er-Râzi*. Özellikle ikincisini ancak hadîs ilmiyle uğraşan, hadîsteiki incelikleri bilmek isteyenlerin alabileceği türden bir kitaptır. Bu durum, şehzâdenin hadîs ilmine olan aşırı ilgisini ifade eder.

Hadîs ilimlerinden Nâsih ve Mensûh ilmine dair bir kitap sayar; Hâzîmî'nin (ö. 584/1188) *Kitabu'n-nâsih ve'l-mensûh* adlı eseri. Bu eser, hadîs ilminde nâsih-mensûh meselesini en güzel şekilde ele alan kitap olarak kabul edilmektedir.³⁶

Şehzâde Korkud, kendi kütüphanesinde Ulûmü'l-hadîs konusunda yedi kitabının da olduğunu belirtmiştir. Ancak herhangi bir kitap ismi vermemiştir.

Ricâlü'l-hadîsle ilgili olarak on sayısından fazla kitap bulunduğunu aktarmakta olup herhangi bir müellif ve kitap ismi zikretmez.³⁷

Şehzade Korkud'un *Kitâbu't- da'veti'n-nefsi't-tâlihâ ilâ a'mâli's-sâlihâ* adlı tasavvufa dair eseri özelinde hadîsle ilgili müracaat ettiği kaynaklara bakıldığında hadîs, ricâl ve şerh kaynaklarından aşağıdaki kitapları kullandığını görmekteyiz.

Hadîs Kitapları: Ahmed b. Hanbel (ö.241/855), *el-Müsned*; Dârîmî (ö.255/869), *el-Müsned*; Buhârî (ö.256/870), *Sahîhu Buhârî*; Müslim b. Haccâc (ö.261/875), *Sahîhu Müslim*; İbn Mâce (ö.273/887), *es-Sünen*; İbn Hibbân (ö.354/965), *Sahîhu İbn Hibbân*; Kudâî (ö.454/1062), *Müsnedü's-şihâb*; İbnü'l-Esîr (ö.606/1210), *Câmiu'l-usûl*; Begavî (Ferrâ) (ö.516/1122), *Mesâbihu's-sünne, Şerhü's-sünne*; es-Sâgâni (ö.650/1252), *Meşâriku'l-envârî'n-nebevîyye*; Beyhakî (ö.458/1066) *es-Sünen*; Hâkim en-Nisâbü'rî (ö.405/1014), *el-Müstedrek*; Taberânî, (ö.360/971), *Mu'cemü'l-evsat*; Nevevî, (ö.676/1277), *el-Ezkrâr*.

Ricâl Kitapları: Zehebî (ö.748/1348), *Mizânü'l-i'tidâl fî naqdi'r-ricâl*.

Hadîs Şerhleri: Hattâbî (ö.388/998), *İ'lâmü's-sünen*, Kadı İyâz (ö.544/1149), *İkmâlü'l-Mu'lim bi-fevâ'id (fî şerhi Şahîh)i Müslim*, Ebu'l-Abbas el-Kurtûbî (ö.656/1258), *Şerhü Müslim*, Ebû Muhammed et-Tîbî (ö.743/1343), *Şerhu Mişkâti'l-mesâbih*, İbn Hacer el-Askalanî (ö.852/1449), *Fethu'l-Bâri*.

Tahric, İlel ve Usûl Kitapları: Ebû Hâtim (ö.277/890), *İlelü Ebi Hâtim er-Râzî*, Tirmîzî (ö.279/892), *Kitâbü'l-ilel*; Hâzîmî (ö.584/1188), *Kitâbü nâsih ve'l mensûh*; Nevevî (ö.676/1277), *et-Taqrîb ve't-teysîr li(fî)-ma'rifeti süneni'l-beşîri'n-nezîr*; İbnü'l-Mülak-

35) Geniş bilgi için Bk. Öztürk, Şeyda, «Şehzâde Korkud'un Kitâbu't- da'veti'n-nefsi't-tâlihâ ilâ a'mâli's-sâlihâ İsimli Eserinde Tasavvufa Dâir Görüşleri», *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, Yıl: 2019, Cilt. 9, Sayı: 2, s. 437 vd.

36) Başaran, Selman, "Hâzîmî", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul, 1998, C. XVII, s. 125.

37) Korkud, *Nefsu't-tâliha*, s. 202a-202b.

kın (ö.804/1401), *Ehâdisü'r-Râfi* (*el-Bedrü'l-münir fî tahrîc-i ehâdis-i kebîr*); Zeynüddin el-İrakî (ö.806/1404) *Tahrîc-i ehâdis-i İhyâ*.³⁸

2. Şehzade Korkut'un Kitaplarında Hadîs

Şehzâde Korkut'un "hadîste imam" rütbesine haiz olup olmadığını öğrenebilmek için eserlerindeki hadîslere ve onları kullanma metodunu incelemek gerekir. Bu sebeple *Kitâbu vesiletü'l-ahbâb bi icâz* كتاب وسيلة الاحباب بايجاز adlı eserine baktığımızda neredeyse eserin tamamen hadîslerden oluştuğunu gördük. Dolayısıyla sadece bu eserle yetinmek zorunda kaldık. Şehzâdenin «Hicâza gitme şevkinin tahrik ettiği bir oğlun yazmış olduğu bir kitap» kaydını düştüğü *Kitâbu vesiletü'l-ahbâb bi icâz* adlı eserinde yaklaşık olarak 130 hadîse yer vermiştir. Bu sayı 143 varaklık bir kitap için oldukça yüksek bir rakamdır. Metod olarak da Nevevî'nin *Riyâzü's-sâlihîn* adlı eserine benzemektedir. Kitabında, bu şevkin kendisine pek çok devlet işini ihmal ettirdiğini belirtmiştir. Kitabı, *Birinci Bâb, İkinci Bâb, Üçüncü Bâb* şeklinde *Yedi Bâb* olarak te'lif etmiştir. Bu bakımdan konularına göre tasnif edilmiş Musannef türü hadîs kitaplarına benzemektedir. Mesela; الباب الرابع في فضل زيارة المصطفى صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, yani 'Hz. Peygamber'i ziyaretin fazîleti konusunda dördüncü bâb' gibi.

Eserde berâat-i istihlâl yöntemiyle kitabın konusuna uygun bir hamd ve salavat ile mukaddime yaparak başlamıştır. Öncelikle 'Bâb'ın konusu ile ilgili âyetleri verdikten sonra peşinden hadîslere yer vermektedir. Mukaddime kısmında sadece bir hadîse yer vermiştir. Burada Bakara suresindeki فَادْكُرُوا اللهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا ذِكْرًا...³⁹ "Babalarnızı andığınız gibi, hatta ondan daha kuvvetli bir anıyla Allah'ı anın."³⁹ âyetini açıklarken İbn Abbas'ın «yani çocukların babalarını andıkları gibi siz de öyle anın» şeklindeki tefsirine yer verdikten⁴⁰ sonra Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu ifade etmiştir: "Çocuğun konuşmaya başladığında başka bir konuşma bilmezken baba, anne denmesinin istenmesi" gibi... Ancak baktığımız kaynaklarda bu hadîse rastlayamadık. Muhtemelen Korkud, bu kısmı Ali b. Muhammed el-Hâzin'in (ö.741/1341) *Lübâbü't-te'vil fî me'âni't-tenzîl* adlı tefsirinden almıştır. Her iki kitaptaki cümleler aynı ancak orada bu sözü Hz. Peygamber'in söylediğine dair bir kayıt yoktur.⁴¹ İlgili Tefsirde أول ما يفصح بالكلام ifadesi kullanırken burada أول ما يُسْتَفْتَحُ الصَّبِيِّ بِالْكَلَامِ بِقَوْلِهِ أَبُؤهُ أُمَّهُ لَا يَعْرِفُ غَيْرَ ذَلِكَ نَطْقًا ifadesi kullanılmıştır. Diğer tefsirlerde de bu açıklamanın İbn Abbas'a ait olduğu ifade edilmiştir. Aynı cümleleri söylemişler fakat Hz. Peygamber'e nispet eden yoktur.

38) Bz. Öztürk, «Şehzâde'nin Nefsi't-tâlihâ'da Tasavvufa Dâir Görüşleri», s. 437.

39) 2/Bakara/200.

40) Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, 10a, 10b.

41) el-Hâzin, Ali b. Muhammed, *Lübâbü't-te'vil fî me'âni't-tenzîl*, tsh: Muhammed Ali Şahin, Dâru'l-kütübü'l-ilmîyye, Beyrut: 1412, C. I, s. 133.

Burada Şehzade Korkud'un söz konusu kitabındaki bâblar, kullandığı hadîsler, takip ettiği metod, hadîs ilminin kriterlerini dikkate alması gibi konular ele alınacaktır.

Birinci Bab: Bâb'ın konusunu “Allah kabul etsin, Arap beldelerine mübârek seferinin sebebi ve hac ziyaretinden dolayı duyduğu sürûr” olarak belirlemiştir.⁴² Bu bab'ta, babası II. Bâyezid'den hacca gitmek için izin istemesinden ve verilmeyişinden söz etmektedir. Bâb'ta herhangi bir hadîse yer vermemiştir.

İkinci Bâb: Bu bâbın başlığını “Âdil imam olan babasının kalbini sabretmeye teşvik ve teselli etmek, sabreden ve sevabını Allah'tan bekleyen ihlaslı kimseler verilecek sevablar” olarak belirtmiştir. Burada sabrın önemini, Peygamberlerin sıfatının sabretmek olduğunu anlatır. Peygamberlerin mertebelerinin de ettikleri sabır ölçüsünde olduğunu söylemiş, peşinden sabrın herkes için gerekli olduğunu ve bununla ilgili âyetleri sıralamıştır. Âyetlerden sonra sabır konusundaki hadîslere yer vermiştir. Bâbta 14 tane rivayete yer vermiştir. Hadîsleri sahâbi râvileri ile kaydetmekte olup sonunda da hangi kitapta geçtiğini belirtmiştir. Örneğin ilk hadîs, Ebû Mâlik el-Hâris b. Âsım el-Eş'arî'den gelen ve sabrın önemini ifade eden *Sahîhayn*'den Müslim'deki bir rivayettir.⁴³ Bu rivayeti Nevevî'nin (676/1277) *Riyâzu's-sâlihîn*⁴⁴ adlı eserinden aldığı anlaşılmaktadır. Çünkü Müslim'deki rivayette sahâbînin sadece Ebû Mâlik el-Eş'arî olarak künye ve nisbesiyle verildiğini görmekteyiz. *Riyâzu's-sâlihîn*'de ise el-Hâris b. Âsım şeklinde hem kendi ismi hem de babasını ismi ile verilmektedir.⁴⁵

Bu hadîsin peşinden Nevevî'nin *Riyâzu's-Sâlihîn* adlı eserinde kaydetmiş olduğu sabır konusundaki sırasıyla Ebu Saîd el-Hudrî⁴⁶, Suhayb b. Sinan⁴⁷, Ebu Hüreyre⁴⁸, Muâz b. Enes⁴⁹, Ebu Hüreyre⁵⁰, Ebû Hüreyre⁵¹, İbn Abbas⁵², Üseyd b. Hudayr⁵³, Abdullah b. Ebû Evfâ⁵⁴ rivayetlerini vermiştir. Bunları kaydettikten sonra “*sabırla ilgili diğer bir bâb*” diyerek *Riyâzu's-Sâlihîn*'deki *باب العفو والإعراض عن الجاهلین* – *kusurları bağışlamak ve cahillerden yüz çevirmek*- bâbındaki âyetlerden bir kısmını zikreder. Bu konuda

42) Korkud, *Vesiletu'l-ahbâb*, 14b.

43) Müslim, “Tahâret”, 1.

44) Nevevî, *Riyâzu's-Sâlihîn*, C.I, s. 24.

45) İbn Hacer el-Askalânî, Nevevî'nin böyle kaydettiğini ancak bunun yanlış olduğunu, çünkü ya Ka'b b. Âsım ya da el-Hâris b. el-Hâris olması gerektiğini belirtmiştir. Bk. İbn Hacer, *İsabe*, C. II, s. 65.

46) Buhârî, “Zekât”, 50, “Rikâk”, 20; Müslim, “Zekât”, 124.

47) Müslim, “Zühhd”, 64.

48) Buhârî, “Edeb”, 76, 102; Müslim, “Birr”, 107, 108.

49) Tirmizî, “Birr”, 74, “Kıyâme”, 48. Tirmizî'nin hadîs için *hasen* tabirini kullandığını da belirtmiştir.

50) Tirmizî, “Zühhd”, 57. Tirmizî'nin bu hadîs için *hasen-sahih* dediğini de kaydetmiştir.

51) Buhârî, “Edeb”, 76.

52) Buhârî, “Tefsir”, 5; “İ'tisâm”, 2, 28.

53) Buhârî, “Menâkıbu'l-Ensâr”, 8; Müslim, “İmâre”, 16, 48.

çok âyet olduğunu ancak bu kadarla iktifa ettiğini belirterek peşinden aynı bâbtaki iki tane Hz. Âişe rivayetini vermiştir. Bunlardan ilki Buhârî'nin⁵⁵ ikincisi de Müslim'in⁵⁶ *Sahîh*'lerindedir. Ardından İbn Mes'ud'un⁵⁷ geçmiş peygamberlerin çektiği sıkıntılara rağmen ümmetlerinin affedilmesini istediklerine dair müttefekun aleyh olan bir rivayeti verir. Bir sonraki tek hadîs bulunan باب احتمال الأذى -*sıkıntılara katlanmak*- bâbından Ebu Hüreyre⁵⁸ rivayetini kaydeder. Bu rivayetlerde Nevevî'nin verdiği kaynakları da zikretmiştir. Hatta Nevevî'nin yapmış olduğu kelime açıklamalarını da eklemeyi ihmal etmez.⁵⁹

Sonuçta ise bu hadîsleri vermesinden maksadını şu cümleleri ile ifade eder: “*Bu hadîsleri sevk etmemden maksat, Allah onu aziz kulsın babanın (II. Bâyezid) kalbini sabırlı olmaya teşvik etmektir. Yine bu âyetlerle onu teselli etmek, neticede kendisinin (Korkud) yapmış olduğu hatayı affetmesini sağlamaktır.*”⁶⁰

Şehzâde bu açıklamaların ardından babası için “*Selamdan sonra ayaklarından öper, gece gündüz ona dua ederim*” diyerek bâba son vermiştir.

Üçüncü Bâb: Bâbın başında yanlışlıkla ikinci bâb olarak yazılmıştır. Burada “*Hacca teşvik ve terğib edici rivayetlere, hacılara verilecek sevaplar ve haccın faziletine*” dair hadîslere yer verilmiştir. Şehzâde bâb'a şu ifadeleri kullanarak başlamıştır: “*Bil ki Hac, ibadetlerin en faziletlisi, İslam'ın farzlarının tamamlayıcısıdır. Şartları tuttuğu halde yerine getirmeyenin dini noksan ve eksik kalmıştır. Ümmet, haccın farz olduğunda ve onun fazileti hususunda icma etmiştir. Bundan dolayı çocuk (kendisi) İslam'ını tamamlamak ve imanını ikmâl etmek için bir de bu ibadeti yerine getirmekle akranlarına karşı iftihar etmek; aynı zamanda Allah'ın ziyafet mahalline gitme şerefine nâil olmak, Kerim, Rahîm ve Vedûd olan Allah'ın mağfiretini kazanmak maksadıyla hacca gitmeye niyet ettim. Pek çok yerde zikredilen âyet ve hadîslerin mânâsını anlamaya başladığımdan beri oraya gitmeyi arzu etmekteydim. Bu mutlu günlerde bulunacağım en güzel yerin oralar olması gerektiğini düşündüm ve buna azmedip tevekkül eyledim.*”⁶¹

Şehzâde bundan sonra da hacla ilgili âyetleri vermiş ve ardından İslam'ın beş temel üzere bina edildiğini bildiren İbn Ömer rivayetiyle başlamıştır. Hadîslerin çoğunu İbnu'l-

54) Buhârî, “Cihad”, 112, 156; Müslim, “Cihad”, 19.

55) Buhârî, “Bed'ü'l-halk”, 7; Müslim, “Cihad”, 111.

56) Müslim, “Fedail”, 79.

57) Buhârî, “Enbiyâ”, 54, “İstîtabetü'l-mürteddin”, 5; Müslim, “Cihâd”, 105.

58) Müslim, “Birr”, 22.

59) Bkz. Nevevî, *Riyazu's-sâlihîn*, C.I, s.218; krş. Korkud, *Vesiletu'l-ahbâb*, 36b.

60) Korkud, *Vesiletu'l-ahbâb*, 38b.

61) Korkud, *Vesiletu'l-ahbâb*, 38b, 40a.

Esîr'in (ö. 630/1233) *Câmiu'l-usûl* adlı eserindeki “Kitabu'l-fezâil” kısmından aktarmıştır. Çünkü hadîslerin sıralaması ve alındığı kaynaklar bire bir aynıdır.⁶²

Bâb'ta sırasıyla Ebu Zer⁶³, İbn Abbas'tan iki tane⁶⁴ Abdullah b. Amr b. el-As⁶⁵, Ebu Hüreyre⁶⁶, Ebu Said el-Hudri⁶⁷ Ebu Hüreyre'den üç tane⁶⁸, İbn Mesud⁶⁹, İbn Mes'ud⁷⁰, İbn Abbas⁷¹, Âişe⁷², İbn Abbas'tan iki tane⁷³, Lakîb b. Âmir⁷⁴, Sâib b. Yezid⁷⁵, İbn Abbas⁷⁶, Enes⁷⁷, İbn Abbas⁷⁸ rivayetlerine yer vermiştir.

Üçüncü bâb'ta 26 hadîse yer vermiştir. Bu hadîsleri verdikten sonra hacca güç yetirme ile ilgili olarak *istitâat* hakkında önce Şâfi mezhebinin sonra da diğer mezheplerin görüşlerine yer vermiştir. Müttefekun aleyh olan, veda haccında bir kadının yaşlı binek üzerinde duramayan babası için hac yapıp yapamayacağı sorusuna Hz. Peygamber'in, yapabileceğini söylemiş olduğu bilgisinin yer aldığı İbn Abbas rivayetini zikretmiştir.⁷⁹ Bu kadarla yetindiğini belirterek çocuğun (kendisinin) seferden kesinlikle döneceğini çünkü seferin azaptan bir parça olduğunu ifade eden Ebu Hüreyre⁸⁰ hadîsi ile de dönmesinin muhakkak olduğunu belirtmiştir. İşte seferdeki bu meşakkatin varlığını bildiğinden dolayı Hz. Peygamber yolcunun duasının kabul olunan üç kişinin duasından biri olduğunu müjdelediğini; şayet bir kişide üç şey birleşirse yani *yolculuk, mazlum olmak ve baba*

62) Bkz. İbnu'l-Esir, Mübarek b. Muhammed, *Câmi'ul-usûl fî ehâdisi'r-Resûl*, thk. Abdulkadir el-Arnâvût, Mektebetu'l-hulvânî, Dimaşk, 1972, C. IX, s. 274.

63) Buhârî, “Enbiyâ”, 10; Müslim, “Mesâcid”, 1.

64) Tirmizi, “Hacc”, 49, 111.

65) Tirmizi, “Hacc”, 49.

66) Buhârî, “Mescidü Mekke”, 1, 6; “Savm”, 67; “Sayd”, 26; Müslim, “Hacc”, 415, 511, 512.

67) Tirmizî, “Ebvâbu's-Salât”, 243.

68) Buhârî, “Umre”, 1; Müslim, “Hacc”, 412, 437; Tirmizi, “Hacc”, 41.

69) Tirmizi, “Tefsir”, 14.

70) Tirmizi, “Hacc”, 14.

71) Tirmizi, “Hacc”, 41, 109.

72) Müslim, “Hacc”, 436.

73) Buhârî, “Umre”, 1, 4; Müslim, “Hacc”, 221, 407.

74) Ebu Davud, “Menâsik”, 25; Tirmizî, “Hacc”, 87.

75) Buhârî, “Sayd”, 25.

76) Müslim, “Hacc”, 409.

77) Buhârî, “Hacc”, 3.

78) Buhârî, “Tefsir”, 2.

79) Buhârî, “Hacc”, 1; Müslim, “Hacc”, 407.

80) Buhârî, “Umre”, 19; Müslim, “İmâret”, 179.

81) Geniş bilgi için bkz. Hadisler ve ilim uğruna yapılan seyahatlerde/rihlerde karşılaşılan sıkıntılarla ilgili olarak; âlimlerin seyahatlerinde yaşadıkları yorgunluk ve bitkinlikleri, uykularını, rahatlarını,

olmak onun duasının müstecap olduğunu ifade etmiştir.⁸¹ Kendisinin babasına devamlı olarak hayatı boyunca afv ve âfiyeti için dua ettiğini, göz açıp kapayıncaya kadar bunu terk etmediğini belirterek Hz. Peygamber'in Kadir gecesinde sıklıkla yapmış olduğunu söyleyerek *اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ* duasını okuduğunu belirtmiştir.⁸²

Hadis kaynaklarında Hz. Peygamber'in bu duayı sabah ve akşam devamlı tekrarladığına dair rivayetler vardır. Ancak Kadir gecesinde yaptığına dair rivayet Âişe'den (r.a.h.) gelen "Kadir gecesine yetişirsem nasıl dua edeyim?" şeklindeki sorusuna *اللَّهُمَّ* gelen "Kadir gecesine yetişirsem nasıl dua edeyim?" şeklindeki sorusuna *اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفْوٌ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي* meşhur rivayetini bilmekteyiz.⁸³ Öte yandan Ebu Bekir el-Bezzâz (ö. 354/965), *el-Gaylânîyyât*'ta (I, 495) Hz. Peygamber'in bu şekilde de dua yaptığına dair bir rivayete yer vermiştir:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ قَالَ: قَالَتْ أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ: - قَالَ أَبُو هِلَالٍ أَحْسَبُهُ، قَالَتْ عَائِشَةُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ وَافَقْتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ بِمَا أَدْعُو؟، قَالَ: " قَوْلِي: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ.

İbn Allân da (ö.1057/1648) *Fütûhâtü'r-rabbâniyye 'ale'l-Ezkâri'n-Neveviyye* adlı serhinde Kadir gecesinde yapılan dualar zımında bu rivayeti kaydetmiştir. Ancak söz konusu rivayet Abdullah b. Büreyde'nin Hz. Âişe'den semâ' (işitmesi) olmaması sebebiyle munkatı' olup zayıftır.⁸⁴ Muhtemelen Korkud, bu rivayeti oradan almıştır.

Şehzade Korkud, bâbtaki müttefekun aleyh olan Ebu Hüreyre hadîsinde yaptığı gibi garîb kelimelerin mânâsını da aldığı yerden aktarır.⁸⁵ *Riyâzu's-sâlihîn*'den almış olduğu bu rivayeti, hadîsteeki garîb kelimelerinin izahıyla birlikte aktarmıştır.⁸⁶

عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي - صلى الله عليه وسلم - قال: " السَّعْرُ قِطْعَةٌ مِنَ الْعَذَابِ، يَمْتَعُ أَحَدَكُمْ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ وَنَوْمَهُ، فَإِذَا قَضَى نَهْمَتَهُ فُلِيعَجَلُ إِلَى أَهْلِهِ."

نَهْمَتُهُ : مقصوده

huzurlarını ve zevklerini terketmeleri, fakirliklerine ve geçim sıkıntılarında sabretmeleri, aç ve susuz kalmaları, uzun süre kaldıkları ve zahmet çektikleri, kitap ve eşyalarından mahrum kaldıkları, ziyaret edecekleri âbide şahsiyetlerin ölüm haberlerini yolda öğrenmeleri ile ilgili haberler hakkında geniş bilgi için bkz. Açıknel, Yusuf, *Hadisler Uğruna İlmî Seyahatler/Rihle*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2020, s. 215-260.

82) Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, 53b.

83) Tirmizî, "Deavât", 84.

84) Rivayetler için bk. İbn Allân, *Fütûhâtü'r-rabbâniyye*, C. IV, s. 346.

85) Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, s. 53a.

86) Nevevî, *Riyâzu's-sâlihîn*, C.I, s. 294.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمَنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ ،
وَمَنْبَرِي عَلَى ثُرْعَةٍ مِنْ ثُرَعِ الْجَنَّةِ .
الثُّرْعَةُ: الروضة

Şehzâde bu bilgiyi Cevherî'nin (ö. 400/1009'dan önce) *es-Sihâh* adlı lügatinden aktardığını belirtmiştir.⁸⁷

Dördüncü Bâb: Bu bâb, Hz. Peygamber'in kabrini ziyaretin keyfiyeti, edası, Mescid-i Nebeviyi gördüğünde yapılacak dua, Ravza'yı gördüğünde ve çıktığında yapılacak dualarla ilgilidir.

Şehzâde Korkud, bunları öğrenme ve öğretmenin her Müslüman için şart olduğunu söyleyerek bâbta inşaallah bunları öğreteceğini ifade etmiştir. Sonra da Kadı İyâz'ın *Şifâ* adlı eserinden Dokuzuncu Fasil olan “Hz. Peygamber'in kabrini ziyaretin hükmü, O'nu ziyaret eden ve selam verenin fazileti ve nasıl selam verileceği” kısmını hadîs ve yorumlarıyla aynen aktarmıştır.⁸⁸

Bâbın hadîslerine; “Benim kabrimi ziyaret edene şefaatin vacip olmuştur” anlamındaki İbn Ömer rivayetiyle başlamış ve 28 tane hadîs zikretmiştir. Rivayeti olan sahâbiler; İbn Ömer⁸⁹, Enes b. Malik⁹⁰, Hâtıb b. Ebî Beltea⁹¹... Bu rivayetlerin peşinden tartışmalara delil olacak bazı hadîsler de zikredilmiştir. Sonra Hz. Peygamber'in kabrini ziyarete teşvik için mucizelerinden inşikâk-ı kamer rivayetiyle başlayarak bazılarına yer verir; Syf. 68-a (Yaklaşık olarak 11 hadîs). Peşinden yine Dördüncü Bâb'ta Beyt-i Makdis'in faziletine dair hadîsleri kaydetmiştir.

Şehzâde Korkud bu bâbta şöyle bir tartışmaya da yer vermiştir: Âlimler avamın, “Hz. Peygamber'in kabrini ziyaret ettik” sözü konusunda ihtilaf etmişlerdir. Mâlik b. Enes (ö. 179/795), Hz. Peygamber'in “Allah kabir ziyaretçilerini lanetlemiştir”⁹² hadîsinden dolayı bu sözü hoş karşılamamış, kerih görmüştür.⁹³ Bunu “Size daha önce kabir ziyaretini yasaklamıştım. Şimdi ziyaret edebilirsiniz.”⁹⁴ rivayeti hükümsüz kılmaktadır. Burada

87) Cevherî, *Sihâh*, C. III, s. 1191.

88) Krş. Kadı İyaz, *Şifâ*, C. II, s. 194 vd.

89) Darakutnî, *Sünen*, C. III, s. 334.

90) Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, C. VI, s. 50.

91) Darakutnî, *Sünen*, C. III, s. 334. Kâdı İyaz'ın *eş-Şifa* adlı eserinde rivayet eden sahâbînin kim olduğu belirtilmemiştir. Benzer bir rivayet İbn Ömer'den de gelmektedir.

92) Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, C. IV, s. 130.

93) Korkud, *Vesiletu'l-ahbâb*, 56b.

94) Müslim, “Cenâiz”, 106, “Edâhi”, 37; Ebû Dâvud, “Cenâiz”, 77, “Eşribe”, 7; Tirmizi, “Cenâiz”, 7; Nesâî, “Cenâiz”, 100; İbn Mâce, “Cenâiz”, 47.

ziyaret kelimesi mutlak olarak kullanılmıştır. Denildi ki ziyaret eden edilenden daha ef-daldır. Bu da bir problem olmaz, çünkü her ziyaret eden bu vasıfta değildir. Umumi bir kural olamaz. Çünkü Mü'minler cennette Rablerini ziyaret edeceklerdir. Allah hakkında ziyaret ifadesinin kullanılması yasaklanmamıştır. Bana göre; Mâlik'in bunu men'etmesi ve kerih görmesi, ziyaret kelimesinin Hz. Peygamber'in kabrine muzaf olmasından do-layıdır. Çünkü onlar Hz. Peygamber'i ziyaret ettik deselerdi Mâlik b. Enes bunu kerih görmeyecekti. Hz. Peygamber'in şu sözünden dolayı kerih görmektedir: “*Ey Allah'ım! Kabrimi kendisine ibadet edilen bir put yapma! Nebilerinin kabirlerini mescidler edinen kavme Allah'ın gazabı şiddetlenir.*”⁹⁵ Bu konuda titiz davranmak ve bu kapıyı kapamak için Mâlik b. Enes böyle demiştir.⁹⁶ Sonra da Hz. Peygamber'in kabrini ziyaretle ilgili olarak âlimlerin görüşlerine yer verir. Sahâbe ve Tâbiûn'dan rivayetler aktarır.

Bundan sonra mucizeleri vermiştir. İlk mu'cize Abdullah b. Mesud'dan⁹⁷ gelen inşa-kak-ı kamerle ilgili rivâyettir. Bu rivâyetleri, Kadı İyâz'ın *Şifâ* adlı eserinden senedleriyle birlikte verir.⁹⁸ Mu'cizlerle ilgili olarak sıraladığı rivayetler; Hz. Ali'nin ikinci namazını kaçırmaması ve güneşin geri gelmesi ile ilgili Esmâ bint Umeyyâ rivâyeti,⁹⁹ parmaklarından suyun akmasından söz eden Enes b. Mâlik hadîsi,¹⁰⁰ yemeklerin bereketlenmesi ile ilgili Ebu Eyyûb el-Ensârî rivâyeti,¹⁰¹ ağaçların konuşması ile ilgili İbn Ömer¹⁰² ve Büreyde¹⁰³ rivâyetleri, Câbir b. Abdullah'ın Hanînu'l-ciz' mu'cizesini¹⁰⁴ anlatan rivâyetleridir. Her mu'cizeden bir iki örnek vermiştir. Hadîsleri verdikten sonra şöyle bir yorum yapmıştır: “*Mu'cizelerle ilgili olarak bu kadarla iktifa ediyoruz. Çünkü maksadı ifade etmek için yeterlidir. Bu kadar çok ve net mu'cizeler sahibi olan mahlûkatın en faziletlisi ve kıymetlisi olan Zatın nurundan istifade etmek, o makamlarda bunları müşâhede etmek için aileyi, ehlini, babasını, ailesini ve sair akrabaları terk etmek ve meşakkatli yolculuklara katlanmak gerektir.*”¹⁰⁵

95) Muvatta, “Sefer”, 85. Ahmed b. Hanbel, C. II, s. 246.

96) Korkud, *Vesiletu'l-ahbâb*, 57b, 58a.

97) Buhârî, “Tefsir”, 54.

98) Kadı İyâz, *Şifâ*, C. I, s. 281 vd.

99) Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, C. XXIV, s. 147.

100) Buhârî, “Vüdu”, 32, 46; Müslim, “Fezail”, 4-5.

101) Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, C. VI, s. 185.

102) İbn Hibban, *Sahih*, C. XIV, s. 434.

103) Bezzâr, *Müsned*, C. X, s. 304.

104) Buhârî, “Menakıb”, 25; Kadı İyaz, *Şifâ*, C. I, s.281-303.

105) Korkud, *Vesiletu'l-ahbâb*, 75a; 75b.

Şehzade Korkud, bunların ardından âyet ve hadislerden bu mânâyı destekleyici olan birkaç tanesine yer vermiştir; Tevbe suresinin 24. âyetinin¹⁰⁶ hemen peşinden, لَا يُؤْمِنُ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ şeklinde¹⁰⁸ vererek ispat etmeye çalışır. Şehzade Korkud bunları kaydettikten sonra; “İşte ben de imanı tamamlamak ve o ikisini ta’zim, muhabbet ve itaati te’kid için Allah ve Resulu dışındaki her şeyi boşadım”¹⁰⁹ der.

Daha önceki verdiğimiz bilgiler içerisinde kitapta Beyt-i Makdis’in faziletleriyle ilgili hadislerle de yer verdiğini ifade etmiştik. Bunlar toplam 8 tanedir. Buradaki hadisleri *Haddesenâ fulânun bi isnadin muanan* (حدثنا محمد بن يوسف باسناد معنعن) tarzında bir siga ile verir.¹¹⁰

Beşinci Bab: Bu bâbta ebeveyne itaatin gerekliliği, emirlerine uymak ve bunun sevabı hakkındaki 20 civarında hadîse yer vermiştir. Şehzâde Korkud’un *Hâzin* tefsirinden aldığı anlaşıldığı bu baba şöyle bir yorumla giriş yapar: “*Bil ki: Allah seni tatinde muvaffak kılsın. Anne babaya iyi davranmak, Allah ve Resulüne imanın en büyüklerindenidir. Onların ukûkları yani haklarını çiğnemek, emirlerine muhalefet etmek kebâirdendir. Allah onlardan bizi korusun. Cenâb-ı Allah âyet-i kerime’de buyurmuştur ki: وَاَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا*” *Allah’a ibadet ediniz. O’na hiçbir şeyi ortak koşmayınız. Ana babaya, yakınlara, yetimlere, düşkünlere, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşta, yolcuya ve elinizin altında bulunan kimselere iyilik edin...*”¹¹¹

Şehzade Korkud *وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا* ifadesini bazı müfessirlerin şöyle açıkladıklarını belirtmiştir: *Âyet, ana babaya iyilik ediniz» anlamındadır. Yani onlara iyi davranın şefkat ediniz. Muhakkak ki Allah, birru’l-valideyni kendisine ibadet ve tevhidle birlikte zikretti. Onların hakkını te’kid için... Bil ki, vâlideyne ihsan onların hizmetini yapman, sesini onlardan fazla yükseltmemen, onların arzularını yerine getirme konusunda koşuş-*

106) “De ki: “Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabalarınız, elde ettiğiniz mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz ticaret, hoşunuza giden evler sizce Allah’tan, Peygamberinden ve Allah yolunda savaşmaktan daha seçgili ise, Allah’ın buyruğu gelene kadar bekleyin. Allah fâsik kimse-leri doğru yola erdirmez.”

107) Buhârî, “İman”, 8; Müslim, “İman”, 69, 70.

108) Bkz. Aynî, “*Umdetu’l-kârî*”, C. I, s. 142.

109) Korkud, *Vesiletu’l-ahbâb*, 78a.

110) Korkud, *Vesiletu’l-ahbâb*, 79a, 80b.

111) 4/*Nisâ*/36. Korkud, *Vesiletu’l-ahbâb*, 85b vd.

turmandır. Gücün yettiği miktarca onlara infak etmelidir.”¹¹² Sonra da Ebu Hüreyre'nin “sohbet etmeme en hak sahibi kimdir?” diye sorduğu¹¹³ meşhur hadîsiyle başlar. Bu rivayette iki defa ‘annendir’ ifadesinden sonra üçüncüde ‘babandır’ ifadesi geçmektedir. Şehzâde, başka bir rivayette ise üç defa ‘annendir’ ifadesinin geçtiğini, sonra ‘babandır’ ifadesi peşinden de ‘sana yakın olanlar’¹¹⁴ ifadesinin geçtiğini kaydeder. Bu hadîste “ثم بر أبيك - sümme birra ebîke” ifadesinin hafzedildiğini belirtmiştir.¹¹⁵ Önceki bâblarda, girişte âyetleri verir, sonra konuyla ilgili hadîsleri zikrederdi. Ancak burada âyetteki her kısmı ayrı ayrı vermekte ve peşinden onunla ilgili bazen bir, bazen de daha fazla rivayet sıralamaktadır. Bâb'ta uyguladığı metod şöyledir: *Cenab-ı Allah'ın sözüne gelince diyerek müfessirlerden birinin bu konudaki yorumunu vererek kendi açıklamasını bil ki diyerek kaydeder: Mesela âyetin bu kısmı ile ilgili olarak: “Anne babaya iyilik; onlara hizmet etmen, sesini yükseltmemen, arzularını ve isteklerini konusundaca caba sarf etmemdir.”* diye açıklamıştır. Bunun ardından iki tane Ebû Hüreyre rivayetini verir.¹¹⁶ وَيُذِي الْفُرْبَى : Yani yakınlarla iyilik ediniz. Bunlar anne ve baba tarafından akrabalar demektir. Burada Enes b. Mâlik rivayetini vermiştir.¹¹⁷ وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ : Yani yetimlere ve miskinlere iyilik ediniz demektir. Yetim ve miskinin tarifini vermiş ve Sehl b. Sa'd rivayetini aktarmıştır.¹¹⁸ وَالْجَارِ ذِي الْفُرْبَى : Yani yakın komşuya iyilik etmek demektir. Âyetteki وَالْجَارِ الْجُنْبِ ifadesini de açıklayarak İbn Ömer rivayetini vermiştir.¹¹⁹ Ebu Hüreyre'den gelen komşuya eza etmeme ile ilgili rivayeti peşinden eklemiştir.¹²⁰ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ ifadesini İbn Abbas'ın yaptığı açıklamayı verdikten sonra Abdullah b. Ömer'den gelen rivayeti vermiştir.¹²¹ وَأَبْنِ السَّبِيلِ ifadesini açıkladıktan sonra Ebu Şüreyh Hüveylid b. Ömer el-Adevî rivayetini vermiştir.¹²² وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ifadesinin açıklamasını yapmış ve peşinden Ebu Bekr rivayetini vermiştir.¹²³ Sonra Hz. Ali'den gelen bir hadîs vermiştir.¹²⁴

112) Korkud, *Vesiletu'l-ahbâb*, 87a.

113) Buhârî, “Edeb”, 2; Müslim, “Birr”, 1.

114) Müslim, “Birr”, 2.

115) Korkud, *Vesiletu'l-ahbâb*, 88a.

116) Buhârî, “Edeb”, 2; Müslim, “Birr”, 1. İkinci rivayet Müslim, “Birr”, 9'da geçer.

117) Buhârî, “Büyu”, 13; Müslim, “Birr”, 20, 21.

118) Buhârî, “Talak”, 25; Müslim, “Zühd”, 42.

119) Buhârî, “Edeb”, 28; Müslim, “Birr”, 140.

120) Buhârî, “Edeb”, 31; Müslim, “İman”, 74.

121) Tirmizi, “Birr ve Sıla”, 28.

122) Buhârî, “Edeb”, 31; Müslim, “İman”, 77.

123) Tirmizi, “Birr ve Sıla”, 29.

124) Ebu Davud, “Edeb”, 124. Geniş bilgi için bkz. Korkud, *Vesiletu'l-ahbâb*, 93b.

Öte yandan Şehzade Korkud, anne ve babaya iyilik yapmakla ilgili İsrâ sûresindeki وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا¹²⁵ âyetini vererek ardından Ebû Hüreyre rivayetini eklemiştir.¹²⁶ Sonra Enes b. Mâlik'ten gelen Ebû Talha'nın bahçesini vakfetme ile ilgili rivayetini aktarmıştır.¹²⁷ Hz. Âişe'den sıla-ı rahmin önemini anlatan bir rivayet¹²⁸ sahâbî Ebu'd-Derdâ'nın¹²⁹ kendi oğlundan hanımını boşamasını isteyen bir annesinin oğluna nasıl davranması gerektiğine dair sorulan soruya Hz. Peygamber'den duyduğu bir bilgiyi aktardığı rivayetini eklemiştir.

Buraya kadar geçen hadîsler ana babaya itaati emreden ve teşvik eden hadîslerdir. Bundan sonrakiler ise onlara isyanı ve katîatü'r-rahmi yasaklayan rivayetlerdir. Burada üç tane hadîs vermiştir; Ebû Bekre¹³⁰, Cübeyr b. Müt'im¹³¹, Muğire b. Şu'be.¹³² Bâb'taki hadislerde bazen kelime açıklamaları da yapmıştır. Mesela Muğire b. Şu'be'nin، إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُفُوقَ الْأُمَّهَاتِ، وَمَنْعًا وَهَاتِ، وَوَادَ النَّبَاتِ، وَكَرِهَ لَكُمْ: قِيلَ وَقَالَ، şeklindeki rivayette geçen مَنْعًا ve هَاتِ kelimelerinin anlamlarını da Nevevî'nin *Riyazu's-sâlihîn* adlı eserinden aktarmıştır.¹³³

Bundan sonra babanın dostlarına iyilik yapmanın sevabı ve fazileti ile ilgili İbn Ömer¹³⁴, Ebu Üseyd Mâlik b. Rebia el-Sâidi¹³⁵ ve Âişe'den (r.ah.) gelen rivayetlere yer vermiştir.¹³⁶ Bu rivayetleri de *Riyazu's-Sâlihîn*'den nakletmiştir. Mâlik b. Rebia'nın künyesinin Ebu Üseyd şeklinde okunması gerektiğini de ilgili rivayeti verirken ihmal etmiştir.¹³⁷

Şehzâde Korkud, bu hadîsleri verdikten sonra bu bâbta şimdi bir fasıl koyacağız diyerek şunları yazmıştır: “*Bu fasıl ehl-i beyte ikramı, âlimlere, faziletli insanlara ve bü-*

125) 17/İsrâ/23.

126) Buhârî, “Edeb”, 13; Müslim, “Bir ve Sıla”, 16.

127) Buhârî, “Zekât”, 44; Müslim, “Zekât”, 42.

128) Müslim, Birr ve Sıla, 17. Şehzâde bunun müttefekun aleyh olduğunu söylemiştir. Ancak ilgili rivayet Buhârî'de yoktur.

129) Tirmizi, “Birr ve Sıla”, 3.

130) Tirmizi, “Birr ve Sıla”, 4.

131) Buhârî, “Edeb”, 11; Müslim, “Bir ve Sıla”, 18.

132) Buhârî, “İstikraz”, 19; Müslim, “Akdiye”, 12.

133) Nevevî, *Riyazu's-sâlihîn*, s. 136.

134) Tirmizi, “Bir ve Sıla”, 5.

135) Ebu Davud, “Edeb”, 29.

136) Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 194.

137) Nevevî, *Riyazu's-sâlihîn*, s. 137.

yüklere saygıtı, onları başkalarına takdimi, onların meclislerini yüceltmek, meziyetlerini anlatmakla ilgili olacaktır.”¹³⁸

Öncelikle ehl-i beyte ikram ile ilgili kısma geçer, önce Ahzâb suresi 33. âyeti zikreder: *“أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا”* “Ey ehl-i beyt Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.” Sonra da Yezid b. Hibbân’dan gelen Müslim’in kaydetmiş olduğu bir rivayete yer verir.¹³⁹

Beşinci bâba şu neticeyle son verir: *“Geçen âyetler ve anne babaya itaat etme, emirlerine uyma, hukuklarını çiğnememe ve onlara muhalefete cezadan söz eden hadîslerden anlaşılıyor ki verilecek uhrevî cezalardan dolayı bir evladın babasına itaatten göz kapayuncaya kadar çıkması düşünülemez. Ancak baba veledini hac ziyareti konusunda mazur görmelidir. Çünkü o, bunu dünyevi maksatlardan değil, Allah’ın rızasını kazanmak için uhrevî maksatlardan olan bir farızayı eda etmek içindir. Baba bu konuda oğlunun hatrını kırmaz, onu efendisinden kaçan köle gibi bir âbık ve itaatten kaçan olarak isimlendiremez. Ey babacığım senden rızanı, affını ve bu hususta izn-i şerifini istiyorum. Haccın ve ziyaretin makbûl ve Allah katında mebrûr olması için ...”*¹⁴⁰

Bu mektubu kıymetli, ilim müzakere ve mütalaasında bulunduğu âlim Şeyh Abdüsselam ile gönderdiğini belirttikten sonra dua talebinde bulunur, ayaklarından öptüğünü ifade ettikten sonra bu bâba son verir.

Altıncı Bâb: Bu bâbta 16 hadîse yer vermiştir. Şehzâde Korkud, bâbın girişinde evladın babaya karşı hakları var da babanın evlada karşı hakları yok mudur? diye bir soru soracak olursan buna cevap olarak şunu söyleriz der: *“Nasıl babanın evlat üzerinde hakları varsa evladın da baba üzerinde hakları söz konusudur. Bu da ihsanın diğer kullar arasında dağılması ve müşterek olması içindir. Ta ki fazilet umumileşsin ve Allah’ın hükmünde adalet olsun.”*¹⁴¹

Evladın baba üzerindeki haklarına gelince, çocukluğunda onu şefkat ve merhametle terbiye etmesidir. Temyiz yaşı olan yedi yaşına gelinceye kadar onu eza ve cefa verecek şeylerden korumasıdır. Yedi yaşına geldiğinde ibadete alıştırması, pratik yaparak bunları öğretmesi, Kur’an’ı okumayı öğretmesi, Kur’an’ı okuyabilmek için ona harflerin çıkışlarını, şekillerini öğretmesi gerekir. Bunların hepsi çocuğun bâliğ olmadan yani ergenlik dönemine erişmeden olması gerekmektedir. Bülûğa yani ergenliğe ulaştığında Allah’ın

138) Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, 89a.

139) Müslim, “Fezailü’s-Sahâbe”, 36. Ayrıca ilgili âyetin tefsiri ve hadislerin açıklaması ile ilgili geniş bilgi için bkz. Açıknel, Yusuf, *Hadislerle İslâm’da Ehl-i Beyt*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2021, s. 53-60; 158-295.

140) Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, 104a.

141) Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, s. 105a. Ayrıca “Adalet” konusu ile ilgili geniş bilgi için bkz. Açıknel, Yusuf, *Hz. Peygamber’in Sünneti/Hadisleri ve Bazı Yöneticilerin Örnek Uygulamaları Özelinde Adâletin Te’sisine Yönelik Temel Yaklaşımlar*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 12 Sayı: 66 Ekim 2019, s. 1250-1253.

bütün emir ve nehiyelerini gerekli ve mecburi olarak emretmelidir.¹⁴² Evlad, babasının şirk ve masiyete alıştırma konusu dışında her emrine uyması gerekir. Allah buyurmuştur ki: "... *Ama onlar, hakkında bilgi sahibi olmadığın bir şeyi bana ortak koşman için seni zorlarlarsa onların sözüne uyma!*..."¹⁴³

Babanın çocuğuna beddua etmeye devam etmesinin caiz olmadığı belirtilmiştir. Çünkü semanın kapıları açıktır, kendi eliyle çocuğunu şakî durumuna düşürmüş olur. Hatta tabiûnden bazıları çocukları ukûka yani ebeveyne isyan durumuna düşmesinler diye onlara emr-i ilahi dışında bir emir vermezlerdi. Allah'a yemin olsun ki babalar ve benim zâhid, verâ sahibi sâlih babam dünyaya geldiğimden beri bütün öğretilmesi gereken şeyleri, nehy edilmesi gereken her şeyi özellikle Kur'an ve ilimlerini bana öğretmiştir.

Bunları ifade ettikten sonra Şehzade Korkud babanın hakkı konusunda şu önemli bir tesbiti yapar: "*Allah'a yemin olsun eğer bir çocuk babasına örneğin, bütün hayatı boyunca kendi etinden yemek yedirse anne ve babasının ona yaptıklarının bir saatine bile Allah katında karşılığına denk gelmez.*" Sonra da Hz. İsmail'e (a.s.) kurban edileceği söylendiği zaman babasına: "*Ey babacığım emr olunanı yap. İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın*"¹⁴⁴ dediğini nakletmiştir.

Bu kadarla kifayet ettiğini hatırlatarak babanın öğrettiklerine karşılık alacağı sevaplarla ilgili hadîslere geçer. Sehl b. Muâz el-Cühenî¹⁴⁵, Ali b. Ebî Tâlib¹⁴⁶, İbn Abbas'tan iki tane¹⁴⁷, Abdullah b. Amr b. el-Âs¹⁴⁸, Osman b. Affan¹⁴⁹ ve Ebu Mûsa el-Eş'arî'nin¹⁵⁰ ilgili konudaki rivayetlerine yer vermiştir. Son hadîs, Kur'an okumanın önemini bir temsil ile anlatan ütruce¹⁵¹ hadisidir. Şehzade Korkud, müttefekun aleyh olan bu hadîsin peşinden şu ifadelerle yer vermiştir: "*Burada hâfîz-ı Kur'an olmanın faziletine vurgu yapılmak-*

142) Korkud, *Vesiletu'l-ahbâb*, s. 106b.

143) 29/*Ankebût*/8.

144) 37/*Saffât*/102.

145) Ebu Davud, "Vitr", 14

146) Tirmizi, "Fedâilu'l-Kur'an", 13.

147) Tirmizi, "Fedâilu'l-Kur'an", 18. Hâzin tefsirinde de böyledir. Krş. *Lübâbü't-te'vîl*, C. 1. s. 5.

148) Tirmizi, "Sevâbu'l-Kur'an", 18. Tirmizi, *Hasen sahih* olarak değerlendirmiştir. Şehzâde de bu değerlendirmeyi almıştır. Hadîs ilminde *Hasen sahih* ıstılahı şu şekilde tanımlanmıştır; 1. Senedleri çoğalıp sahih derecesine ulaşan hadîs; 2. Birden fazla senedi olup da bunlardan bazıları hasen, bazıları sahih olan hadîs. 3. Bazı âlimlerce hasen diğer bazılarınca sahih kabul edilen hadîs. Bk. Aydınlı, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, s. 68-69.

149) Buhârî, "Fezailu'l-Kur'an", 21.

150) Buhârî, "Fezailu'l-Kur'an", 17; Müslim, "Müsafirin", 243.

151) Ütruce hadisi dediğimiz bu rivayette, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "*Kur'an okuyan mü'min ütruce (ağaç kavunu) gibidir. Kokusu da tadı da hoştur. Kur'an okumayan mü'min hurma gibidir. Râyihası (kokusu) yok fakat tadı hoştur. Kur'an okuyan münaфіk reyhana benzer. Kokusu hoş, tadı acıdır. Kur'an okumayan münaфіk, Ebû Cehil karpuzuna, benzer. Kokusu olmadığı gibi tadı da acıdır.*" Buhârî, "Et'ime", 30; Müslim, "Müsafirin", 243.

tadır. Ayrıca bir maksadı anlatırken darb-ı mesel yani misal kullanmanın müstehap olmasına delil vardır.”¹⁵² Muhtemelen bu bilgileri Nevevî’den rivayet etmektedir. Çünkü Nevevî de her ikisini ifade etmektedir.¹⁵³ Ardından Kur’an okumanın fazileti ile ilgili sahâbilerden gelen diğer rivayetlerle devam eder. İbn Mes’ûd¹⁵⁴ ve Hz. Âişe’den¹⁵⁵ gelen hadîsleri nakleder. Âişe (r.ah.) rivayetine Nevevî’nin açıklamasını da ekler.¹⁵⁶ Sa’d b. Ubâde¹⁵⁷ hadîsinin peşinden “Eczem” kelimesinin mânâsını vermiştir. Enes b. Mâlik¹⁵⁸, İmrân b. Husayn¹⁵⁹, Suhayb¹⁶⁰ ve Ukbe b. Âmir tarafından¹⁶¹ rivayet edilen hadîslere yer vermiştir.

Şehzâde Korkud altıncı bâbı şu cümlelerle sonlandırmıştır: “Her Kur’an okuyana ve anne babasına verilecek sevaplar işte bu şekilde ifade edilmektedir. Benim babam da aynı böyle olup kendisine çok büyük mükâfatlar vardır. Çünkü çocukluğumdan beri bana Kur’an’ı ve şer’î ilimleri öğretmiştir. Beni en güzel şekilde terbiye etmiştir. Himmetimizi dünyanın gereksiz lehviyâtından çevirmiştir. Şu anda benim bulunduğum durum hep o terbiyenin ve üzerimizde hayır yapmamız için çabalayan, ona alışmamız için gayret eden babam sayesinde. Allah ona çok sevap ihsan eylesin, veli kulları arasında saysın, bizleri ve onu en güzel şekilde bir araya getirsin, Âmin.”¹⁶²

Yedinci Bâb: Şehzâde Korkud, bâbın konusunu “Vefalı olmak, ahidleri ve yeminleri yerine getirme konusunda olduğunu ve bunların imandan olduğu” şeklinde belirlemiştir. Başlıktan sonra şu ifadelere yer vermiştir: “Bil ki Allah’a ve Resulüne iman duygusu bir mü’minin kalbinde yerleşirse, Allah’ın emirlerine uyar, nehiyelerinden kaçınır, Allah’a itaate devam eder, ahidleri ve emanetleri yerine getirir. Kim bunları yerine getirirse o mü’mindir, yoksa değildir.”¹⁶³

Şehzade Korkud, burada adaletli, müttakî babasının kendisine onun hakkındaki düşüncelerinin değişmeyeceğine dair çocukluğunda söz verdiğini hatırlatarak bunun hac dönüşü değişip değişmediğini sorar. Şayet değişmemişse bu durumum kendisini mutlu edeceğini ifade eder. Hatta kendisinin babasına isyankâr olmadığını yakınındaki kimselerin neden hatırlatmadığını üzülenek belirtir. Eğer emrinin müsbet olup sevindirici

152) Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, s. 112b.

153) Nevevî, *Şerhu Müslim*, C. VI, s. 83.

154) Tirmizi, “Fezailü'l-Kur’an”, 16.

155) İbn Mâce, “Edeb”, 52.

156) Nevevî, *Şerhu Müslim*, VI, 84.

157) Ebu Davud, “Vitr”, 21.

158) Ebu Davud, “Salat”, 16; Tirmizi, “Sevâbu'l-Kur’an”, 19.

159) Tirmizi, “Fezâilul Kur’an”, 20.

160) Tirmizi, “Fezâilul Kur’an”, 20.

161) Tirmizi, “Fezâilul Kur’an”, 20.

162) Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, s. 117b.

163) Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, s. 117a.

bir şekilde ise Ezher âlimlerinden zâhid, müttaki Abdüsselam eliyle bir cevap ve müjde beklediğini ifade eder. Bu zatı tercih etmesinin sebebini de babasının gönderdiğini pek çok emri, maksadını değiştirerek haber verdiklerinden dolayı olduğunu hatırlatır.¹⁶⁴ Eğer durum bu şekilde olursa artık ne kendisi ne de başka bir kimse bu emre muhalefete güç yetiremeyeceğini söyleyerek babasının gönderdiği emirleri kendi eliyle yazmasını ve bir alâmet koymasını yazar.

Sonra da ahidleri yerine getirme ile ilgili ayet ve hadîsler olduğunu söyleyerek bunları sıralar. Burada önce Câbir b. Abdullah¹⁶⁵ rivayetini verir. Câbir'e Hz. Peygamber, eğer Bahreyn'den zekât malları gelirse bir kısmını kendisine vereceğini söylemiştir. Ancak Peygamber vefat edinceye kadar oradan bir şey gelmedi. Halife Ebu Bekir (r.a) zamanında Bahreyn malları gelince Rasûlullah'ın (s.a.) kime sözü veya borcu varsa gelsin, diye ilân eder. Câbir de bu durumu ona nakleder. Ebu Bekir (r.a.) de ona önce beş yüz dirhem sonra da iki katını verir.

Şehzâde bu hadîsten sonra şöyle bir yorum ekler: “*Burada Ebu Bekr'in (r.a.) ahde vefa olarak Câbir radiyallahü ahn ile Hz. Peygamber'in anlaşmasına nasıl uyduğunu göstermektedir. Hiç araştırma yapmadan Câbir'e, (r.a.) Beytü'l-male ait maldan verdiğini görmekteyiz. Çünkü ahde vefanın ve anlaşmanın öneminden dolayı...*” Ardından sır tutmanın da ahde vefadan sayıldığını belirterek sahâbenin sırları başka birilerine söylemediklerini belirtmiştir. Özellikle Hz. Peygamber'in onlara sır olarak söylediğini hayatları boyunca kimseye söylememiş olduklarını kaydetmiştir. Abdullah b. Ömer'den (r.a.) gelen Ebu Bekir es-Sıddîk'in (r.a.) Hz. Peygamber'le ilgili bir sırrını saklamış olduğu bir hadîsi nakletmiştir.¹⁶⁶ Hadîste geçen bir kelimeyi de açıklamıştır. Daha sonra Âişe'den (r.a.) gelen Hz. Peygamber'in kızı Fatıma'ya (r.a.) söylediği bir sırda ilgili rivayeti nakletmiştir.¹⁶⁷ Ayrıca Enes b. Mâlik'in sakladığı bir sırda ilgili rivayeti vermiştir.¹⁶⁸

Bunları ifade ettikten sonra: «*Ey babacığım bunu böyle anla ve bana gönderdiğin ve istediğin şeyleri sır olarak haber ver. Benden sana gelen cevap da öyle olsun.*» der ve Allah'a tevekkül eder.¹⁶⁹

164) Bu konuda eş-Şekâiki'n-Nu'maniye'de Şehzâde Korkut'la ilgili ilginç bir anektota rastladık. Taşköprizade, Alaüddin Ali el-Amasî'nin biyografisine yer verirken şunu aktarmıştır: “... Sultan Bâyezid onu Anadolu vilayetine kazasker olarak tayin etti ve 907 tarihinde de bu görevinden azletti. Günlüğüne de 100 dirhem para tahsis etmişti. Sonra onu oğlu Sultan Korkud ile arasını düzeltmesi için gönderdi. Korkud'un yanından İstanbul'a gelince gözleri kör oldu. Denilir ki; Sultan Korkud'un söylediklerini babasına söylediği şekilde nakletmediği için ona beddua etmişti.” Bk. Şekâik, s. 187.

165) Buhârî, “Kefâlet”, 3; Müslim, “Fezâil”, 60.

166) Buhârî, “Meğâzi”, 12. Bu hadîsleri Riyâzu's-sâlihîn'in Edeb Bölümü'ndeki Sırları Koruma Bab'ından aldığı anlaşılmaktadır. Hatta Nevevî'nin hadîsle yorumlarını da eklemiştir. Krş. Nevevî, Riyâzu's-sâlihîn, s.220.

167) Müslim, “Fedâilu's-Sahâbe”, 99. Buhârî'de muhtasar olarak vardır. Bk. Buhârî, “Menâkıb”, 25.

168) Müslim, “Fedâilu's-Sahâbe”, 145.

169) Korkud, Vesiletu'l-ahbâb, s. 129a.

Şehzade Korkud, bundan sonra kitabımızı bununla tamamlıyoruz der ve hatimeye geçer.

Hâtîme: “Burada bir bâb açıyoruz. Bu bâb ömrün sonunda hayra ve iyiliğe teşvik konusundadır.” diyerek önce Fâtır suresi 37. âyete yer verdikten sonra hadîslere geçer. İlk hadîs Buhârî’den “Allah, altmış yıl ömür verdiği kişinin mazeret gösterme imkânını ortadan kaldırmıştır.”¹⁷⁰ mânâsındaki Ebu Hüreyre rivayetidir.

Hâtîme kısmındaki ikinci hadîs, Müslim’den “Her kul öldüğü hal üzere diriltilir.”¹⁷¹ mânâsındaki Câbir b. Abdullah (r.a.) rivayetidir. Bu hadîsten sonra şöyle bir açıklama yapmıştır: “Bu hadîste akıl sahipleri için ibret vardır. Bunun mânâsı Allahü a’lem Allah korusun! Kul kötü bir amel işlediğinde ve onda ısrar etmeye devam ederse ve bu haliyle vefat ederse onunla ve sebepleriyle uğraşarak olarak diriltilir. Mesela içki içme âletleriyle, ya da kullara uyguladığı zulüm aletleriyle uğraşarak olarak diriltilir. Bu ne büyük bir hüsrandır. Onlar cehennemde toplanırlar ve orası ne kötü bir toplanma yeridir. Ancak iyilerin ameli gibi amel ederse; çok oruç tutmak, çok namaz kılmak, taat, iyilik ve ihsan, sadaka gibi ibadetlerin nevilerinden yaparsa ve bunlara devam eder de bu haliyle vefat edip öteki tarafa geçince, öldüğü şekliyle diriltilir.”¹⁷²

Şehzâde Korkud, bu açıklamaların sonunda babasına hitaben şu sözleri kaydetmiştir: “Ey babacığım bu çocuk (kendisi) ve bütün insanlar senin iyi ameller yaptığına, hayırlı işlere devam ettiğine uzun ve saadetli bir ömürde Allah’ın fadl ve inayetiyle bunları yaptığına kanidirlir.”

Şehzâde Korkud, ömrün sonunda hayır yapmak ve ibadetlere teşvik anlamında bazı âyet ve hadîsleri zikretmiştir. Bu hadîslerden ikisi Ebu Zer’den¹⁷³ olmak üzere, Hz. Âişe’den¹⁷⁴ bir, Ebu Hüreyre’den üç¹⁷⁵, Ebu Musa el-Eş’arî’den¹⁷⁶ iki ve Adıyy b. Hatem’den de¹⁷⁷ bir olmak kaydıyla toplam dokuz adettir.

Sonuçta **hitâmuhu misk** anlamında Allah’ın (c.c.) mü’minlere cennette hazırladıklarının kaydedeceğini belirtir ve bu konudaki âyetlere yer verir. Sonra Câbir b. Abdullah hadîsi ile başlar.¹⁷⁸ Ebu Hüreyre’nin (r.a.) rivayet etmiş olduğu iki hadîs ile bitirir. Ebu

170) Buhârî, “Rikâk”, 5.

171) Buhârî, “Kitabu’l-cenne ve sıfatu naimiha ve ehliha”, 93.

172) Korkud, *Vesiletü’l-ahbâb*, s. 131 vd.

173) Buhârî, “İtk”, 2; Müslim, “İman”, 136; “Birr ve Sıla”, 144.

174) Müslim, “Zekât”, 54.

175) Buhârî, “Ezan”, 37; “Mezâlim”, 23 Müslim, “Mesâcid”, 285; “Selam”, 153; “Tahâret”, 41.

176) Buhârî, “Mevâkitü’s-Salat”, 26; “Cihâd”, 134; Müslim, “Mesâcid”, 215.

177) Buhârî, “Zekât”, 9; Müslim, “Zekât”, 67.

178) Müslim, “Cennet”, 19.

Hüreyre'nin ilk hadîsi kullara cennette hazırlanan nimetlerin büyüklüğü ile ilgilidir.¹⁷⁹ İkinci hadîs ise yine cennetin sıfatları ile ilgilidir.¹⁸⁰

Sonuç

Fâtih Sultan Mehmed'in torunu, II. Bâyezid'in oğlu ve Yavuz Sultan Selim'in abisi olan şehzâde Korkud, 872 (1467) veya 874 (1469) -919 (1513) yılları arasında yaşamıştır. Dedesi Fatih, torunu Korkud'u saraya getirtmiş, orada eğitim aldirmiştir. Arapça ve Farsça öğrenmiş, gençliğinden itibaren ilim ve sanat çalışmalarına yönelmiştir. En etkili hocalarından biri Mevlâ Seyyid İbrahim'dir. Ezher'in hocalarından Şeyh Abdüsselâm çok değer verdiği ve eserinde ismini birkaç defa zikrettiği etkilendiği hocalarından birisidir. Şehzade Korkud'un hem arkadaşlarından hem de hocalarından sayılabilecek biri de Bursalı *Mevlânâ Gazâlî*'dir. Şehzade Korkud'un aynı zamanda alasıdır. Âlim kimliği ve Şafî mezhebine mensup olmasıyla diğer şehzâdelerden farklı bir tarafı olan Ebu'l-Hayr Mehmed Korkud'un Arapça olarak kaleme aldığı dört eseri, bir de divanı vardır.

Muhammed b. Bedreddin el-Vefâî isimli bir âlim, şehzâde Korkud ile 912 senesinde Antalya'da görüştüğünü ve onu hadîste imâm, usûl, esmâu'r-ricâl ve tarih ilimlerinde bir derya bulduğunu belirtmiştir. Bu sözün tahkiki için kitaplarına baktığımızda hadîs ve ilimleriyle yoğun bir şekilde ilgilenen bir kişi olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. İncelediğimiz *Vesiletü'l-ahbâb* adlı eserinde 130 tane rivayete, hadîşçilerin metodlarıyla yer vermiştir. Hadîsleri çoğunlukla *Kütüb-i Sitte*'den almıştır. Özellikle Tirmizî'den aldığı hadîsleri, onun değerlendirmeleriyle birlikte vermiştir. Bazen hadîslerdeki garib kelimeleri açıklamış, bazen isimlerin nasıl okunması gerektiğini ifade etmiştir. Nevevî'nin *Riyâzu's-sâlihîn* adlı eseri, en çok kullandığı kaynaklardan birisidir. Ayrıca Kadı İyâz'ın *Şifâ'sı* ve *Tefsîrü'l-Hâzin* de kitabını yazarken en çok kullandığı eserlerdendir. Kütüphanesinde 64 tane hadîs ve ilimlerine dair kitabın bulunması ve bunları kaynak olarak kitaplarında kullanıyor olması istilâhî anlamda «Hadîste İmam» değerlendirmesini karşılama da, bulunduğu muhit ve üstlendiği idari görevlerle birlikte düşünüldüğünde, bu sözün bir şehzâde için yabana atılır bir ifade olmadığını söyleyebiliriz. Biz sadece bir kitabını incelemiş bulunmaktayız. Bütün kitapları incelendiğinde Şehzâde Korkud'la ilgili söz konusu değerlendirme daha belirgin ortaya konulabilecektir.

179) Buhârî, "Bedu'l-halk", 7; Müslim, "Cennet", 2, 4.

180) Buhârî, "Enbiyâ", 1; Müslim, "Cennet", 15.

Kaynakça

- Abdi-Zâde, Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, İstanbul: Necm-i İstikbal Matbaası, 1927.
- Açıkel, Yusuf, *Hadislerle İslâm'da Ehl-i Beyt*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2021.
- Açıkel, Yusuf, *Hadisler Uğruna İlmî Seyahatler/Rihle*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2020.
- Açıkel, Yusuf, *Hz. Peygamber'in Sünneti/Hadisleri ve Bazı Yöneticilerin Örnek Uygulamaları Özelinde Adâletin Te'sisine Yönelik Temel Yaklaşımlar*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 12, S. 66, Ekim 2019.
- Aydınlı, Abdullah, *Hadîs İstılahları Sözlüğü*, İstanbul: Timaş, 1987.
- Başaran, Selman, "Hâzîmî", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, (DİA)*, İstanbul: TDV, 1988.
- Beyhaki, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Ali. *Şuabu'l-İman*, thk. Abdulali Abdülhamid Hâmid, Riyad-Bombay: 2003.
- Bezzâr, Ebu Bekr Ahmed b. Amr, *Müsnedü'l-Bezzâr*, thk. Mahfuzu'r-Rahman Zeynullah-Adil b. Sa'd-Sabri Abdülhâlik, Medine: 1988-2009.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sahîhu'l-Buhârî*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Cevherî, İsmail b. Hammâd, *es-Sihâh:Tâcü'l-luğa ve sihâhu'l-arabiyye*, thk. Ahmed Abdülğafûr Attâr, Beyrut: 1987.
- Dârakutnî, Ali b. Ömer, *es-Sünen*, thk. Şuayb el-Arnâvut-Hasan Abdulmun'im Şiblî-Abdullatif Hırzullah-Ahmed Berhûm, Beyrut: 2004.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvûd*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Emecen, Feridun, "Korkut, Şehzâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: TDV, 2002.
- Erboğa, Halit, "Hezl", <https://samil.ihya.org/ansiklopedi/hezl.htmlK?>
- Feridun Ahmed Bey, *Münşeatü's-selâtin*, İstanbul: Dârü't-Tıbâati'l-Âmire, 1274.
- Gözütok, Mehmet Akif, "Deli Birâder Gazâlî ve Miiftâhu'l-Hidâye İsimli Eseri", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 52, Erzurum: 2014.
- Hâkim en-Nîsâbü'rî, *el-Müstedrek ala's-Sahîhayn*, thk. Mustafa Abdulkadir Ata, Beyrut: 1990.
- el-Hâzin, Ali b. Muhammed, *Lübâbü't-te'vîl fî me'âni't-tenzîl*, tsh: Muhammed Ali Şahin, Beyrut: 1412.
- İbn Allân, Muhammed es-Siddîkî, *Fütûhâtü'r-rabbâniyye ale'l-Ezkârî'n-Neveviyye*, (y.y: *Cem'iyyetü'n-neşr ve't-te'lif el-Ezheriyye*, tsz.
- İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsabe fî temyizi's-sahâbe*, thk. Adil Ahmed Abdulmevcud-Ali Muhammed Muavvad, Beyrut: 1415.

- İbn Hibbân el-Büstî, *el-İhsân fî takrîbi Sahihi İbn Hibbân*, thk. Şuayb el-Arnâvut, Beyrut: 1988.
- İbnu'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec, *Fezâilu'l-Kuds*, (thk. Cebrâîl Süleymân Cebûr), Beyrut: 1980.
- İbnü'l-Esîr, Mübarek b. Muhammed, *Câmi'ul-usûl fî ehâdisi'r-Resûl*, thk. Abdulkadir el-Arnâvût, Dimaşk: 1972.
- Kadı İyâz el-Yahsubî, *eş-Şifâ bi-ta'rîfi hukûki'l-Mustafâ*, Dâru'l-Fikr, 1988.
- Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-zunûn an esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn*, Bağdad: Mektebetü'l-Müsen-nâ, 1941.
- Kâtip Çelebi, *Süllemü'l-vusûl ilâ tabakâti'l-Fuhûl*, thk. Mahmud Abdulkadir Arnâvut, İstanbul: IRCICA, 2010.
- Kazan, Hilâl, *XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı Sarayının Sanatı Himayesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.
- Korkud, Ebu'l-Hayr Muhammed, *Kitabu halli işkâli'l-efkâr fî hilli emvâli'l-küffâr*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya/ 1142.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, *Sahihu Müslim*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Öztuna, Yılmaz, *Türk Müsikisi Ansiklopedisi- I*, İstanbul: 2002.
- Öztürk, Şeyda, «Şehzâde Korkud'un Kitâbu't- da'vetü'n-nefsi't-tâlihâ ilâ a'mâli's-sâlihâ İsimli Eserinde Tasavvufa Dâir Görüşleri», *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, Antalya, 2019.
- Sehî Beg, *Heşt Bihîşt*, Haz. Halûk İPEKTEN, Günay KUT, Mustafa İSEN, Hüseyin AYAN, Turgut KARABEY, Ankara: 2017.
- es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi, *Meşâirü's-şuarâ*, Haz. Filiz Kılıç, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018.
- Subaşı, M. Hüsrev, "Hattat Osmanlı Padişahları", *Osmanlı*, XI, Ankara:1999.
- Şahyar, Ataullah, "Mukabele", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: TDV. Yayınları, 2006.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, thk. Hamdi Abdulme-cîd es-Silefî, Bağdat: Dâru'l-Arabiyye, 1398/1978.
- Taşköprizâde İsmâuddîn Ebu'l-Hayr Ahmed, *eş-Şekâiki'n-nu'mâniyye fî ulemâi'd-Devleti'l-Oşmâniyye*, Beyrut, Dâru'l-kütübi'l-arabî, trs.
- al-Tikriti, Nabil, The Hajj as Justifiable Self-Exile: Şehzade Korkud's Wasîlat al-a.(h)bâb (915–916/1509–1510), *Al-Masaq*, Vol. 17, No. 1, March 2005.
- Tirmizî, Muhammed b. İsa b. Sevre, *Sünenü't-Tirmizî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

- Teber, Ömer Faruk, “Şehzâde Korkut’un İlmî Şahsiyeti ve Sultan Bayezid Hân’ın Validesi Mükerrreme Hatun Vakfına Ait Bir Vakfiye”, *Şehzâde Korkut Kitabı*, Ankara: TDV Antalya şubesi., 2020.
- Turgut, Ali Kürşat, “XVI. Yüzyıl Osmanlı Düşüncesinde Farklı Bir Müderris Tipi: Deli Birader (Bursalı Gazzâlî) ve Şehzâde İlişkisi”, *Şehzâde Korkut Kitabı*, Ankara: TDV Antalya Şubesi, 2020.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “II. Bayezidin Oğullarından Sultan Korkut”, *TTK Belleten*, S. 120, 1996.